Please return.

Հրատարակութիւն Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume V, Number 5-6 September-October, 1982

MARK YOUR CALENDARS... ALL ARMENIAN APOSTOLIC CHURCHES UNDER PRELACY'S JURISDICTION WILL BE OBSERVING SUNDAY, OCTOBER 3RD, 1982 AS SUNDAY SCHOOL DAY.

ՄԱՂԹԵՐԳ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Կիրակնօրհայ Սուրբ յարկին Մենք սաներն ենք լուսաբաղձ Կայծերու պէս լուսածին Ցայտած սրտէն պերճ նախնեաց Ուստի քալենք անխռով, Ո՛վ հարազատ զարմ արի, Հաւատաւոր գընացքով Լոյս — աղբիւրին ցանկալի։

Եկեղեցին սրբազգեաց՝ ժառանգ անգին, հրաշափառ, Մեր խոյանքին վերասլաց Թա՛փն է խիզախ բոցավառ, Հայ մրշկահոտ սրբութեան Բոյրովն օծած մեր հոգին Մեր երթին մէջ յաղթական Թումբերն ամէն պիտ՝ փրշրին։

Կեցցեն յաւհ'րժ անսասան Հիմնադիր եւ բարերար Կիրակնօ'րեայ Լուսոյ տան Ջահակիրներ վեհափառ։ Հնչեցէ'ք յար ծնծղաներ Մեր սըրտերուն ցնծագին Որ վա՛ռ մընայ դարհ'ր դեռ Սրրաճանանչ ՀԱՅ ՀՈԳԻՆ․․․։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

H Y M N [MAGHT-YERK] OF THE SUNDAY SCHOOLS OF THE ARMENIAN CHURCH

We are the children, yearning for the light, Coming to this sacred home, our Sunday School.

Like flames emerging from the light,
We have burst forth from the hearts
of our magnificent forefathers.
Let us then walk confidently,
O ye brave heirs, true to our race,
Marching faithfully towards
The coveted source of light.

The Holy Church,
Our priceless and glorious legacy,
Is our inspiration, fearless and fiery,
Soaring upward in our flight.
With our souls anointed
By ever fragrant Armenian holiness,

In our triumphant march,
All obstacles will fall away.

May our founders and patrons,
The majestic torchbearers,
Of the light enshrined in our Sunday School,
Live eternally and unshaken.
Ring evermore, O cymbals,

Joyfully in our hearts, That the ARMENIAN SOUL, radiant with holiness,

Remain ever glowing for ages and ages. . .

HYMN written 1948 by Garabed Papazian (now Rev. Fr. Diran Papazian)

Translation from the Armenian original text by Rev. Fr. Diran Papazian 1981

READING OF PROVERBS 4:1-13—
Hear, O sons, a father's instruction, and be attentive, that you may gain insight; for I give you good precepts: do not forsake my teaching, When I was a son with my father, tender, the only one in the sight of my mother,

he taught me, and said to me,
"Let your heart hold fast my words;
keep my commandments, and live;
do not forget, and do not turn away
from the words of my mouth.
Get wisdom; get insight.
Do not forsake her, and she will keep you;
love her, and she will guard you.
The beginning of wisdom is this;
Get Wisdom,

and whatever you get, get insight.

Prize her highly, and she will exalt you; she will honor you if you embrace her.

She will place on your head a fair garland; she will bestow on you a beautiful crown."

Hear, my son, and accept my words, that the years of your life may be many. I have taught you the way of wisdom; I have led you in the paths of uprightness. When you walk, your step will not be hampered;

and if you run, you will not stumble. Keep hold of instruction, do not let go; guard her, for she is your life.

READING OF MATTHEW 18: 1-6—At that time the disciples came to Jesus, saying,

"Who is the greatest in the kingdom of heaven?"

And calling to him a child, he put him in the midst of them, and said, "Truly, I say to you, unless you turn and become like the children, you will never enter the kingdom of heaven. Whoever humbles himself like this child, he is the greatest in the kingdom of heaven. "Whoever receives one such child in my name receives me; but whoever causes one of these little ones who believe in me to sin, it would be better for him to have a great millstone fastened round his neck and to be drowned in the depth of the sea.

ՄԱՆՈՒԿ ՅԻՍՈՒՍԸ ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԷՋ
Երբ ԽօթնամԽայ Խղաւ Յիսուս,
Ու շնորհալի էր զարգացումն հասակին
Իր ծնողքը՝ թէպէտ անուս՝
Սակայն սրտանց կը փափաքին
Որ Մանուկը Սուրբ Գիրքին հԽտ թարթափի,
Ու օր մ՞ըլլայ մԽծ ռաբբի։

Առտու մը Ցովսէփ տարաւ զինքն յանձնեց Ծերուկ Ղեւիին, որ ռաբրի մ'էր մեծ, Ու բազմաթիւ սերունդներ Իր թաթին տակ կը դընէը․․․։

Առաջին դասն երբ ըսկըսաւ՝
Ռաբբին ըսաւ«Պէտք էր գիրե՛րը նանչնալ նախ։»
Ցուցուց փայտովն *Ալէֆ*ն ու *Բեթ*․․․
Ըսպասելով որ գլուխը կախ՝
Արտաբերէ Մանուկն ուսած տառերը գէթ։
Բայց Ցիուս դէպի վեր
Աչքն յառած նոյն կէտին՝
Խոհուն ու անվեհեր՝
Հարց մ'ուղղեց վարպետին,
—Ինչո՞ւ սակայն *Ալէֆ*ն ունէր
Երեք որոշ ակռաներ․

Ռաբբին արդьօք գիտէ՞ր որ
Թիւ մ'էր այն խորհըրդաւոր․․․։
Ղեւին շըւարած՝ չըտուաւ պատասխան,
Չը հասկընալով միտքը Յիսուսին․
Ու զայրոյթով մը անմիտ ու անբան՝
Իջեցուց թաթն անոր ուսին․
ՅԽտոյ բռնելով Տըղեկին ձեռքէն
Զայն հօրը տարաւ,
Ու ցուրտ հեգնութեամբ՝ որը ապաքէն
Արհամարհանքի ցոյց մ՚էր անիրաւ՝
Ըսաւ․ «Զաւկիդ այդ իմաստուն
Ուրիշ վարպետ մը գըտի՛ր դուն»։

Որդհակ, առաջին *ԳիրՆ*—առաջին դաս—, Ձոր ուրիշներէ պիտի սորվիս դու, Քեզ առաջին քայլ ըրէ՛ որ գիտնաս Թէ ինչե՛ր ունիս խորհրդածելու․․․ Յիսուսի նըմանող չես կըրնար ըլլալ բնաւ, Թէ *գիր*էն չը քաղես հոգիի հունձք մը լաւ։

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ․ ԴՈՒՐԵԱՆ

«Դրուագներ Մանուկ Ցիսուսի Կեանթէն» Հատորէն։

MESSAGE FROM THE PRELATE

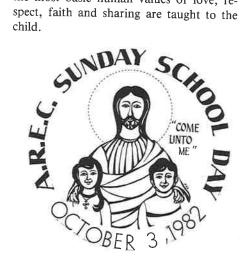
Dear Parents:

It would give me the greatest pleasure to have the chance to meet personally with each of you to discuss openly and in depth one of our most vital concerns, the Christian and spiritual education of our children. However, this is an impossibility, so my message must reach through the written word and hope that it touches your hearts and minds, encouraging you to respond to my appeal.

The occasion which has initiated this appeal is the planned celebration of Armenian Sunday School Day to be held on Oct. 3rd, 1982. This day will not only commemorate the history of the Armenian Sunday School, but will also mark a turning point, a revitalization of goals, and a new sense of direction for our Sunday Schools.

I appeal to you because I know well that your children's religious education is of prime concern. You have given life to your children and thus are responsible to nurture their growth, both physical and spiritual.

Yours is not an easy role for it is in the midst of family life that a child gets his first impressions about life, love, and faith. As a parent, you should be a model of behavior for your children. It is in their early years of childhood that they learn to love and respect God. It is in the home where the most basic human values of love, respect, faith and sharing are taught to the child.

As parents, be a good example for your children. Let them see and feel your dedication to the Armenian Church community. Let them follow the Christian path that you lay before them. In this way only, will the spiritual foundation be laid in their souls to give them strength to become the religious and community leaders of tomorrow.

Your child looks to you, to what you do, and what you say. Do not lead your child to church only to turn and walk away yourself. Be as one, parent and child, in the celebration of the Divine Liturgy and in silent prayer. As the American saying goes "A family that prays together, stays together."

For us, Armenians, the Church has an (Continued on page 2)

"AN EVERYDAY OUTFIT..."

by Iris Papazian

"Armenia was the first Christian nation," we proudly proclaim whenever we speak to non-Armenians. Thus, outwardly it would appear that Armenians' pride and joy is their religion. However, closer examination would cast some doubt on that premise.

If we were to conduct a survey today about the importance of Armenian Christian education vs. Armenian language education, the result would be overwhelmingly in favor of language education. For those needing proof of that statement, you need only tally and compare the amount of dollars spent annually for language and for Christian education.

Not too long ago we heard a conversation among a group of parents and surprisingly the consensus of opinion was that "even if their children did not actually learn very much in Sunday School, it was a good way to expose them to other Armenian children."

This issue of OUTREACH is devoted to Christian Education and our Sunday Schools. Our experience in life has been that if we expect little, we get little.

Faith and spirituality are more than social events and religious rituals. Religion can be the pivotal value through which we find our essential wholeness as an individual, as a human being and as a member of the larger community of Mankind. Simply stated, faith is an everyday outfit, not Sunday clothes. Faith can and should give our life direction and meaning, offering guidance in solving the many problems that face us as individuals and as a part of society.

Children are born with a precious gift: curiosity, the need to know and explore. If this natural need is properly nurtured and not frustrated and weakened, it can become a powerful force. Just as our mental growth is life long, so too our Christian growth should be continuous and never completed. Thus, Christian education is not just for children, it is for us all. The one hour that children spend in Sunday School should just be a beginning. The Church and Home must become partners working together, and not isolated from one another.

We can write long articles about the Sunday Schools and what they should be; we can conduct seminars for teachers; we can prepare new textbooks, but in the final analysis, it is only the involvement of the parent which will lead to decisions of quality and also serve as a role-model which children can emulate.

PRELATE'S MESSAGE (cont. from p.1) added dimension. It is both a Christian and national church. Our history is closely linked with her destiny. The Armenian Church has been the center of Armenian community life in all its phases throughout centuries.

To deny your child the opportunity to attend Sunday School is to deny him or her the opportunity to know, love and respect their religion, culture and history.

Hold your faith and religion in high esteem. Be responsible as Christian parents, educate your children, teach them the will of God and give them an opportunity to learn about their forefathers, our nation and Armenian posterity.

Let Armenian children come together, pray, learn, and play as one. Do not deny them their heritage, their roots.

Let the Armenian Sunday School build and nurture the foundation of our future, our children. Support their growth and partake as a family in the enriching life of the Church.

Prayerfully,

BISHOP MESROB ASHJIAN PRELATE

OUTREACH

Bishop Mesrob Ashjian, Prelate

Armenian Editor . . . . Very Rev. K. Hagopian

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscripts will be considered for publication; please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America. Second class postage paid at New York, New York 10016

New York 10016. ©1982 by Armenian Apostolic Church of America

THE EDUCATIONAL VALUE AND PROBLEMS OF SUNDAY SCHOOLS OF THE ARMENIAN CHURCHES IN AMERICA

The following are major excerpts from a lecture delivered by Mr. Puzant Yeghiayan, at the assembly of Sunday Schools Councils and Teachers, St. James Armenian Church Cultural Center, Watertown, Mass.

Mr. Yeghiayan was chosen 1982 Prelacy "Man of the Year", an honor which he justly deserved as the following sampling of his intellectual strength will demonstrate.

Why should we at all be concerned with problems of religious education?

Because, basically it is a contemporary world-wide national concern for us all.

One dominating thought in all Armenian circles of the Diaspora is the preservation of the identity and unity of the nation as a whole. But to my mind, the more preservation of identity, or of language, of social customs, of cultural heritage or religious traditions are not enough, if not aimed at higher missions. To me, the "conservation" of national values sounds too conservative, even stagnant! We need something above mere conservation of acquired values, something more of a positive and creative character in the building of a nation, more of a dynamic force in constituting ethnic unity.

Beyond and above mere preservation, we should aim at the creation of cultural values, and at a sharing of our spiritual heritage and wealth with the surrounding nations of the world. For, then alone may we pursue and attain the greater Armenian Cause of securing an internationally recognized justice and freedom for our nation.

And for the achievement of such wider tasks, we must exert and pull together all available means and materials. And certainly, alongside with other resources and forces, such as the Family, the School, the Press, Social Organizations and cultural activities, a particular role will be accomplished by the Church with its various duties and the S. School organization. Because, the Sunday Schools should not be looked upon as marginal enterprises of the Armenian Churches but rather as integral parts of our collective efforts, as widely appreciated educational programs for the promotion and presentation of ethnic values to the growing new generations, specially in America and Canada.

A. A Firmly Established Nation-wide Institution

"Therefore I recommend to all our Gracious Prelates, Preachers and Priests, that they talk to our beloved people and explain the necessity of organizing Sunday Schools. I advise the affectionate parents, that they take care of the fuller education and upbuilding of the character of their children, and endeavor to keep the religious and moral spirit aflame through the Sunday Schools".

With these direct exhortations the Venerable Catholicos Sahag II of Cilicia concluded his reformatory Encyclical Epistle—"Condag"—proclaiming the official establishment of the Sunday School System in the Armenian Church, in 1930. One year earlier, in the Spring of 1929, a constitution for the establishment and management of the Sunday Schools had been drawn and the actual organization set up in Lebanon by the Coadjutor-Catholicos Papken I, and Levon Zenian was appointed as the First General Secretary of Sunday Schools of the Armenian Church, under the auspices of the Catholicossate of Cilicia, Antelias.

Since then, the S. School system has expanded rapidly in almost every colony of Armenians in the Diaspora, from Lebanon and Syria, eastwards to Iraq, Iran, Quweit, and westwards through Palestine, Egypt, Cyprus and Greece, up to the United States, Canada and the South American countries.

At present we have some 90-100 Sunday Schools of the Armenian Churches all over the world, with 10-11,000 students and 675-700 teachers. And including the S. Schools of the Armenian Evangelical Churches, the numbers would rise respectively to 145-150 Schools, 15-16,000 students, and 1200-1250 teachers. (The Armenian Catholic Church practices a different system of religious instructions as prescribed in its Cathechism).

Attached to each Armenian Prelacy, we have a "Council of Religious Education", to supervise over the functioning of the S. Schools, in cooperation with the national constitutional bodies and the directors of the elementary schools, wherever such schools exist. In 1950, also a "Central Auxiliary Union of the S. Schools of the Armenian Church" (HEKTOM, in Armenian) was constituted in Lebanon, to support the project.

Every Sunday School has a curriculum program of two cycles of 5 and 7 year courses. Throughout the years there also have been produced series of textbooks and other materials, pictures, posters, etc., which may be obtained from the Office of the General Secretary of S. Schools at the Catholicossate, Antelias.

One convincing reality we should keep in mind is that the Sunday School system has become an unseparable part of our educational structure in the Diaspora. It is no more a casual institution. It is a firmly established institution, to be rightfully accounted among many other essential institutions. We have the Church as a historic institution and an unshakeable spiritual fortress of the nation; we have our Schools and ample educational materials and methods; we have our Press and extensive publications, our various social and humanitarian and cultural establishments. All these serve the people and characterize our ethnic consciousness and maintain our national unity. But equally side by side with these established and active institutions we have to reckon our S. Schools.

Because, the S. School system has grown out of the necessities of our collective life in the Diaspora. And parallel to other important community activities, the S. School organization accomplishes a considerable part in the educational process of the new generations.

This effective role of the S. School system is especially evident in America, where the Armenian Elementary School is still lacking, or in its rudimentary stage, while the American Public Schools provide no assurance for the religious education of different ethnic groups. And therefore such educational vacuum could be partially filled up by the S. School system. For the American Armenians therefore, the S. School system constitutes a highly appreciable organization, never to be neglected or underestimated. To the contrary, it should definitely be incorporated as a componant part of the entire texture of our educational, cultural and national life, and conducted along genuine Armenian traditions.

B. Religious Education As Unbroken Continuation In Armenian History

Another unshadowed reality we must be aware of is that the S. School system is not something altogether new in the educational process; it is one of the oldest establishments of the Armenian Church. Although as a formal organization the S. School system is a recent development, but as an educational experience and spirit it has always been a permanent and prominant mission of the Armenian Church in all ages. In fact, one of the major roles of the Armenian Church has been its educational task. At all places and in all times the Armenian Church has served as a school for the spiritual fortification and moral edification of its people.

This unique coordination between religion and education has been symbolized by the fact that in all History of Armenia, as at the present times, the Church and the School have always stood side by side in the same premises. And one of the secrets of the tenacity of the Armenian spirit and of its triumph over centuries of devastating encroachments from the outside world has been that positive power of venture which religious nurture of the Armenian Church has inspired in every generation.

Otherwise, the Armenian Nation might have been swallowed up altogether and submerged by the successive overwhelming waves of invasions by the Persian, the Arabian, Roman, Byzantine, Crusaders', Mongolian and Seljuk-Ottoman forces. If the History of Armenia be interpreted rightly, a salient fact would emerge, that Christian education and spirit of the Armenian Nation-contrary to the superficial verdict that as though it may have infused a mood of submission—has always been a most vindictive force sustained by the Church in the struggle against the destructive assaults, and has contributed positively to the refortification of the national character and unity.

The Armenian Church has not merely been an altar for adoration; it has always stood as a dynamic center of education for the moral and cultural enrichment of the nation.

After many citations taken from the History of the Armenian Church and venerable Church Fathers, the author concludes:

Such citations intend to confirm that religious education has been a continuous mission of the Armenian Church and a component part of the general system of

education in Armenian history. And therefore, what was organized in 1930 as "S. School of the Armenian Church" was not something *new*, but rather a *modernization* of what had already existed in the history and educational system of Armenia. And consequently, what the Armenian Church promotes today also in America and Canada in organizing S. Schools is a genuine continuation of that unbroken historical trend, both in spirit and contents.

For, the S. School system is a remarkable achievement in the Diaspora, and it should be looked upon as such.

C. The S. Schools As Compared With Other Institutions

In comparison with other existing institutions, the S. Schools of the Armenian Church reveals a few characteristics which not only distinguish it from others of its kind, but also emphasize its particular educational value for the enrichment of life.

1. First, there is one obvious difference between the Armenian S. School and the world-wide S. School system as found in the Western tradition. The curriculum of the Western system—and this is true also about the Armenian Evangelical Churches is mainly loaded with Biblical contents; and in general, very indiscriminatingly the Bible is taught from cover to cover. Whereas, the Armenian S. School curriculum expands much beyond the Biblical materials, and it comprises in a large measure materials from Armenian history, from lives of the Saints and Heroes; also it includes the teaching of the Sharagans, songs and prayers from the Armenian liturgy, as well as a study of the ceremonies and sacraments, and illustrations from Armenian literature and the arts. And characteristically enough, such particular curriculum of the Armenian S. School turns it into a genuine native institution true to the ethnic traditions, and set in a modernized form and pedagogical methods.

We have to rely more and more on the historic resources and traditions of our people. Especially in America and the wide western world, where our people are directly exposed to the fascinating influences of more organized cultural and religious forces surrounding us, we are called to be more alert to evade alluring sirens to abandon what heritage belongs to us and adopt what is foreign to our nature, history and

tradition.

Enquiries I have made in America have awakened in me almost a fear, that even among some of our religious workers trained in fraternizing theological institutions there grows a submissive mentality with a neglect of the essentials in Armenian language and liturgy, and an easy welcome to borrowed curriculum materials incompatible with our ideals and aims, instead of adopting what enriching elements we find in them.

2. A second attractive feature of the Armenian S. School system becomes apparent when we compare it with some other existing Armenian cultural and social organizations.

At present we have various active groups of youth, such for example, as sportive clubs, Boys' and Girls' Scouts, Alumni Associations, etc., which serve our young people with admirable devotion within their limits. But there is one notable difference between these and the S. School System. Each one of those particular associations moves within a limited circle or is affiliated with one or other of social sections of the nation, often exclusive of one another. While the S. School forms a wider and more inclusive field for all the children of our people, just as the Church which sponsors them embraces the totality of the nation. And therefore, the S. School system can contribute fully to the realization of the unity of the nation as a whole. Actually all members of those particular youth organizations can participate at the same time in S. School activities, just as the Church constitutes a wider basis for national unity and solidarity.

3. Then also, there is a deeper wealth which the religious educational system of the Armenian Church opens for the new generation. As a nation we owe it to the Armenian Church that the propagation of the Armenian language, literature and history has been carried on throughout all centuries; and at present also, though the church liturgy is carried on in the *Grabar* language, this sounds familiar in the ears of the people young and old, and thus through

(Continued on page 4)

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Նախ քան կեդրոնանալը կրօնական դաստիարակութեան (մեր պարագային քրիստոնէական դաստիարակութեան) ի՛նչ ըլլալու բնոյթին վրայ, պիտի ուպէի թէ ինչ չէ կրօնական դաստիարակութիւնը։

Մինչեւ այժմ, շատ ու չատ անձերու մօտ, ըլլան անոնք պարզ Հաշատացեալ, կիրակնօրեայ կամ ամենօրեայ վարժարաններու ուսուցիչներ եւ կամ հոգեւորականներ, այն մաածողութիւնը կը տիրէ, թէ կրօնական դաստիարակութիւնը կրոնի դաս տալ է մեր փոքրիկներուն ամենօրեայ վարժարաններէն ներս ընդ-Հանրապէս եւ կիրակնօրեայ դպրոցներէն ներս մասնաւորապէս։ Հոսկէ կը սկսի սխալ հասկացողութիւնը կրօնական դաստիարակունեան։ Ճիլդ է, որ կրօնական գիտելիջներ դասաւանդելը Հիմնական մէկ առաջադրութիւնը կը կազմէ կրձնական զաստիարակութեան, սակայն անիկա բաւարար չէ իր ամբողջութեան մէջ Հասկնալու եւ պարզաբանելու այն Հսկայ աշխատանքը, զանազան մարզերէ ներս, որուն մենք կրօնական դաստիարակութիւն անունը կու տանք։

Կրօնական դաստիարակութիւնը մեր ժողովուրդի մասնակցութիւնն է այն Հոդեւոր կեանջին, որ կ՝արտայայտուի եկեղեցւոյ մէջ, դպրոցներէ ներս եւ մանաւանդ ընտանիքներէ կամ տուներէ ներս մեր մտածումի, խոսքի եւ գործի ճամրով։ Այս մասնակցութիւնը զուտ կրաւորական ներկայութիւն մը չէ։ Իւրաքանչիւր ոք մղում մը պէտք է ունենայ իր ներսիդին, որով հրահրէ թէ՝ ինքզինք եւ թէ՝ մանաւանդ այլ մասնակցողներ , անոնը ըլլան ֆիզիբապէս ներկայ կամ րացակայ , նոյնիսկ անտարբերներ։ Սակայն մասնակցութիւնը ազդեցիկ պիտի չրլլայ, *եթե անոր չընկերանայ* կազմակերպումի աշխատանքը, որ անհրաժելաութիւն է կրօնական դաստիարակութեան մէջ. կազմակերպում ծրագրի, աչխատանքի, ինչպէս նաեւ յարակից եւ ենթակայ մարմիններու, որոնք երբ գործօն դեր ունենան, անպայմանօրէն առաւել ձիգ ու աշխատանը կը Թափեն իրենց գործին յաջողութեան համար։

իսկ նպատա՞կը կրօնական դաստիարակութեան։ Ամէն բանէ առաջ Աստուծոյ ներկայութիւնը տեւական դարձնելն է մեր օրերուն եւ կեանքին մէջ, գիտակցօրէն եւ ապրուող ձեւով։ Կրօնական դաստիարակութեամբ մենք պէտք է կարենանք իմաստ տալ կետնքին, ինչպէս նաեւ իմաստաւորել մեզ դիմագրաւող հարցերը, մեզի կարելիութիւն տալով որոշելու թե ի'նչ ենք եւ ի'նչ կ'ընենք։ Ան գիտութիւն մը չէ այլ գիտութիւններու կարգին, որոնց տեղեակ կը դառնանք ուսման ընթացջին․ այլ Քրիստոսի առաջելութիւնը բացատրող եւ զայն գործնական կեանքի մէջ բաբախուն եւ վարակիչ ապրումի վեհաջբլու առևմ ետ18 տևուբոաի ետևգևութեամբ Հոգիի եւ մաջի կազմաւորում է։ Մեր պարագային, մեր ժողովուրդը եւ եկեղեցին Քրիստոսի նման ապրող իրականութեան վերածում եւ պաՀպանում սրբազան ժառանգութեան։

կրոնքը ոեւէ ժողովուրդի հոգիի եւ ապրումներուն ծնունդն է։ Նախապատմական կեանքէն սկսեալ մարդը ունեցած է զգացումը աւելի հզօրին, եւ համաձայն գարավար ծամա~~ծաիև~~<u>կ</u>արար գաղարարներու զարգացուցած է իր մէջ երկիւղ մը Հանդէպ բնութեան երեւոյթներու, չաստուածներու եւ հետզհետէ հասած միաստուածութեան գաղափարին։ Կրօնական զգացումը ծնունդը չէ փիլիսոփայական մաջի եւ տեսութիւններու։ Կրօնական փիլիսոփայութիւնը կազմաւորուած է կրօնական կեանքէն բխելով եւ ոչ Թէ ուղղութիւն տալով այդ կեանքին։ Կրօնքը **Նախ ապրուած է, ապա անոր ի'նչ ըլլալու,** իրչակ,ո մաևմարանու դառիր խօռուագ է եւ տեսարանուած։ Հետեւարար, կրօնքը բնական մէկ զգացում է, որուն զգայարանքը Աստուծոյ պատկերն է մեր մէջ։

Մեր կրօնքը Քրիստոնքութթեւնն է,
հիմնուած Աստուծոյ իսկ կողմէ, իր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ։ Աստուծոյ կրօնքն է ան։ Բոլորս ալ գիտենք
անոր առաջին դարու պատմութիւնը, հալածանքի, մարտիրոսութեան կամ նահատակութեան վկայութեան հոգեշարժ
դրուագները, որոնք սակայն սնունդ

աուին նոր Հաւատացեալներու մինչեւ այն օրը, երբ Քրիստոնկութիւնը դարձաւ կարգ մը երկիրներու պետական եւ յացթական կրօնքը։ Ան որպէս պաշտօնական կրօնք առաջին անգամ մուտք գործեց մեր նախահայրերու աշխարհին՝ Հայաստանի մէջ։ Մեր երկիրն ու ժողովուրդը իր կեանքը սկսաւ դարբնել նոր ոգիով։ Քրիստոսի Աւհտարանով։ Ցատկապէս Մեծն Ներսէսի ջանջերով Քրիստոնեութիւնը սկսաւ դառնալ կեանք, ապրելու, մտածելու եւ զգալու ոճ մեր ժողովուրդին մէջ։ Այս առաւել փայլբ ստացաւ, երբ Ս․ Սահակ-Մեսրոպեան ամբողջ հոյլը՝ թարգմանիչ վարդապետները, որոնք Հայր ճանչցան Ս. Աւետարանը եւ մայր Հայոց Առաջելական Եկեղեցին։

Իժրախատրար յաջորդ դարերը ընական ը*ն*խաց*ֆ եւ զարգացում չտուին մեր* կետևրին։ Ճիլդ է որ յանախ փորձուեցանք մեր հաւատքին մէջ, կրձնափոխութեան սպառնալիքով՝ արաբական եւ աւելի ուլ սելնութ-օսմանեան արշաւանթներու եւ տիրապետութեան ընթացքին եւ մասարափոխունգրար տաշարչերբևով, յունական եւ եւրոպական (կաթոլիկ) Տնչումներու ճամբով։ Տոկացինը։ Գոյատեւեցինը մեր հաւատքին մէջ ու տակաւին նախանձախնդիր ենք մեր Քրիստոնէութեան պահպանումին։ Միւս կողմէ, ունինը մեծ թիւ մր մեր ժողովուրդին մէջ, որ չի գիտակցիր իր Քրիստոնկութեան։ Ծնունդով կարծեր զգեցած է զայն։ Ժառանգութիւն մրն է կարծէթ, որ ինքնունեան նչան որպէս արձանագրըւած է անձնաթեուղթերու կամ անցագիրներու մէջ։

Բարերախտութիւն եղած է մեր յետեղեռնեան սփիւռջի կեանջին մէջ 1929էն սկսեալ պաշտօնապէս յայտարարուած տեսնել հոգեւոր դաստիարակութիւնը որպէս միջոց սերունդի մը դաստիարակութեան։ Կիրակնօրեայ դպրոցներու ծադումով մեր եկեղեցին հաւատացած է, Թէ առանց հոգեւոր սնունդի մեր սփիւռջահայ սերունդը պիտի մնայ վտիտ, հոդիով սնանկ եւ դիւրարեկ օտար հովերու եւ աշխարհիկ ջարողութիւններու դիմաց։

Սակայն արդեօ՞ք միայն կիրակնօրեայ դպրոցներն են աղբիւրը մեր սնունդին։ Կամ աւելի ճիչդ, միայն կիրակնօրեայ դպրոցները նն պէտք է վստահիլ մեր փոքրերուն եւ դալիք սերունդի դաստիադարներուն եւ դալիք սերունդի դաստիարակութիւնը։ Ձեմ կարձեր, թէ ոեւէ մէկը մեր մէք յաւակնութիւնը ունենայ «այո» ըսելու, որովհետեւ ինչպէս նախապէս կ՛ըսէի, Քրիստոնէական դաստիարակութիւնը ամբողջական մասնակցութիւն է, բոլորին ներկայութիւնն է յատկապէս կամաւ եւ դիտակցօրէն։ Ուրեմն ո՞ւր փնտունլ դաչտը մեր առաքելութենան։ Երեք տեղեր դլխաւորաբար - Եկեղեցւոյ, Տան եւ Դպրոցին մէջ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Եկեղեցին աղբիւրն է կրօնական դաստիարակութեան։ Եկեղեցին գերագոյն արտայայտութիւնն է դաստիարակուած Հոգիներու, երբ նկատի կ՝ունենանք զայն ոչ թե որպես հաստատութիւն, այլ ամբողջութիւնը հաւատակից անձերու՝ Քրիստոսի անունով եւ U. Հոգիի շնորհըներով իրարու միացած։ Այս ըմբռնու*մով, եկեղեցին* ուսուցանողի *դերին մէջ* չէ, այդ դաշտ մըն է, աստուածային դաչտ, ուր մէկտեղուած հաւատացեալներ այլեւս կ'ապրին իրենց Հաւատքը, կ'արտայայտեն իրենց յղկուած Հոգիներու սէրը իրարու նկատմամբ եւ կը քանան ղառնալ եղբայրութիւն մը, Աստուծոյ ընտանիքը, Հոգեկան եւ երանական խաղաղութեան մէջ։

Բոլորիս ծանօթ Քրիստոսի խորՀրդական մարմինն է ան։ Քրիստոսի Հետ կր դառնանք մենք գինուորեալ եկեղեցի, յաղթական մուտք գործելու Համար իր թագաւորութենկն ներս, պայքարելէ, դիմադրելէ եւ անսայթաք ապրելէ ետք մեր օրերը։

Սակայն կայ միւս երեսը եկեղեցիին, որ նիւթական բաժինը կը կազմէ անոր արտայայտութեան եւ կազմաւորումին։ Եկեղեցին այս պարագային աղօթե է, չարական, ծէս, աւանդութիւն եւ վարչական մեջենայ։ Այս երեւելի նչանները միջոցներ են, դարերու ընթացջին կազանուտծ, կաղապարուած եւ չատ յաճախ

ժամանակներու պահանջքին եւ պայմաններուն պատչանեցուած, որոնք ծնած
են իրենց վախճանը գտնելու համար մեր
հոգեղէն եկեղեցւոլ մէջ։ Կը ծառայեն
որպէս գործիք՝ տեսանելիով անտեսանելին ըմբռնելու եւ անիմանալին հաւտաքի պայծառուժեամբ հասկնայու։

Հետեւաբար, ըլլա՛յ Հաւատացեալներու բազմութեան, ըլլա՛յ Հոգեւորականներու րուս գործը Հարկաւոր է տեսնել որպէս ծառայութիւն եւ ընթացք Աստուծոյ լոյսր կարելի չափով թափանցել տալու մեր Հոգիներէն ներս, ի վերջոյ չլանալու կամ կլանուելու երկնային եւ աստուա-ծային լոյսի զօրութենէն։

Քրիստոնեայի մեր կեանջին մէջ ձիշղ է որ միջոց ու նպատակ ամբողջուժիւն մր կր կազմեն, սակայն ժամանակի եւ յարաբերական կեանջի մէջ անջատ ինջնուժիւններ են։ Քրիստոնէական դաստիարակուժեան միջոցը Քրիստոս, Իր Աւետարանը ու իր եկեղեցին է։ Նպատակը երթն է դէպի Քրիստոս, իր Աւետարանը ու իր եկեղեցին։ Մեր ամբողջ աշխատանթու իր եկեղեցին։ Մեր ամբողջ աշխատանջը պիտի ըլլայ այդ երժը կազմակերպել։ Հետեւարար, մեր երժը կանոնաւոր, Աստուածաչունչի ոգիով եւ աստուածահանոյ դարձնելու Համար պէտջ ունինջ ուսուցանողներու։

Որո°նք են անոնք։

Բոլորէն առաջ եւ վեր Ինք՝ Քրիստոս։ Քրիստոս ինք իր կեանքով ու գործով մարդկուժիւնը բերաւ Աստուծոյ։ Ինք եդաւ Մեծ Վարդապետը եւ Մեծ Դաստիարակը, որ Թելադրեց իրեն Հաւատացողներուն հետեւիլ իրեն, սիրել գինք, աւետարանել իր Թագաւորուժիւնը եւ հրաւիրել մարդկուժիւնը մասնակցելու այդ ժագաւորուժեան։

Այս Հրաւէրը խորքին մէջ Հիմնական նյա հրաւէրը խորքին մէջ Հիմնական կութեան։ Եկեղեցին զայն իր առաջելութեան որպէս Հիմնական ուղեդիծ ունի, եւ Հոգեւորականներ—եկեղեցւոյ կողմէ ընտրուած պաչտօնական անձեր եւ դաստիարակներ—յօժարութեամբ՝ ու նուիորումով ուխտած են ամբողջական զոհաբերութեամբ տարածել Քրիստոսի աւեարս և և իրկութեան առաջնորդել Քրիսաոսի Հաւատացողները։ Այս պարագային որակը կարեւոր է քանակէն։

ԱՀաւասիկ կը տեսնենը, որ եկեղեցւոյ մէջ կրօնական դաստիարակութիւնը Հոդեւորականներով չի վերջանար։ Եկեղեցին ժողովուրդը ինքն է։ Դաստիարակութիւնը այս պարագային Հորիզոնական ընթացք ունի, որով մենք իրարու կրընանք Թուել մեր Հոգեւոր պարտականու-Թիւնները, իրարու բացատրել Աւետարանը, ծէսը եւայլն։ Ճիչդ է, որ բոլորս անհրաժեչա ծանօթութիւնները չունինք իտէալ ձեւով տարածելու Համար Քրիստոսի կրօնքը, սակայն առնուազն ունինք մէկ կարողութիւն, որ որջան որ ծնունդ է դաստիարակութեան, նոյնքան ալ արտայայտութիւն է հաւատքի կենդանութեան։ *Անիկա մեր* մասնակցութիւնն է եկեղեցական արարողութիւններուն։ Քրիստոնէական դաստիարակութիւնը մասնակցութիւնն է այն կանչին, որ Քրիստոս կ'ուղղէ բոլոր ժողովուրդին, միանալու Աստուծոյ առաջելուԹեան, որպէսզի կաեբրարճ վբետէառատարք դահմե ին ինաr մարդու պատկերին եւ արժանապատուութեան մէջ։ Հետեւաբար բոլորիս պարտականութիւնն է գիրար հրաւիրել եկեղեցի։ Ասիկա մեծ ձիգ չի պահանջեր։ Առարկութիւններ կրնան տեղալ՝ պատճառարանելով ժամերգութիւններու երկարութիւնը, աղօթերներուն ու չարականներուն անՀասկնալիութիւնը եւ նոյնիսկ բաւարար եկեղեցիներու եւ Հոգեւորականներու չգոյութիւնը։ Համաձայն եմ, որ մեր եկեղեցին Թերացած է իր այս գործին մէջ։ Թերեւս ազատամտութիւն եւ կորով կը պահանջուի մեզմէ հարցումներ հարցնրբիս։ ծար եք առատոփարրբև դակի ընելու. փոխուող աշխարհի մը մէջ փոխւող պատասխաններ պէտք է բլլան։

Հետեւարար, ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ Թիրախն է կրօնական դաստիարակութեան։ Հոս չ'անջատեցինջ տարէցները, երիտասարդները եւ փոջրերը։ Ո՛չ Թէ անոր համար որ բոլորին ալ կր տրուի կամ պէտք է տրուի մէկ տեսակի դաստիարակութիւն, այլ որովհետեւ առանց ժամերգութիւններուն մասնակցելու կրծական դաստիարակութիւն չի կր գօրանայ հոն. տեսողութեան եւ սողութեան անգիտակից ճամրով կր ըսոլուին մեր հոգիները հետագայ մտածւած ու ծրադրուած դաստիարակութեան։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ **ԴԱՍՏԻԱՐԱ**ԿՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՆ ՄԻՉ

Եթե եկեղեցին կրօնական դաստիարակութեան աղբիւրն է, տունն ալ Հայթայթիչն է դաստիարակուելիք Հոգիներու։ Ընտանիթէ կու գանթ մենթ։ Կը ծնինթ Հոն, կը սկսինք քալել տան մէջ, խօսիլ տան մէջ, սիրել տան մէջ, ինչ որ մեր մէջ կ'արթնեցնե կապուածութիւն մը Հանդեպ ծնողին, ինչպէս նաեւ ընտանիքի միւս անդամներուն։ Ընկերային բնազդին բարիջն է այս ամբողջ մարդկութեան Համար։ Այս բարիքը աւելի կ'արդիւնաւորուի, երբ կը սկսի աճիլ պարարտ Հողի մէջ։ Տունը Հարազատ միջավայրն է փոթրիկին։ Հոն փոքրիկը չի գտներ միայն կենսաբանական եւ տնտեսական ապահովութիւն, այլ նաեւ այն դաստիարակութիւնը, որ նկարագիր կը չին**է։ Այս պա**րագային ծնողներու գործը եթե զաւակ դաստիարակել է, մեր գործը, եկեղեցւոյ գործը, ծնողները կանչել է դէպի կրօնական գիտակցութիւն։

ընե ատը դէլ ինօրարոր մասախանակութիւն կ'ըսենք, կը հասկնանք ո՛չ միայն զաւակներու դաստիարակութիւն, այլ նաեւ ծնողքի դաստիարակութիւն։ Վերջինը եկեղեցւոյ պարտականութիւնն է, իսկ առաջինը՝ ծնողջինը։ Ծնողջը գիտնալու է, որ զաւակին Հագուստ-կապուսաի Հոգէն դուրս եւ աւելի՝ սնուցանելու է իր զաւակը քրիստոնէական Հոգեւոր եւ րարոյական դաստիարակութեամբ։ **Փ**ոթրիկին համար ոեւէ տեղէ առաջ տունն է միջավայրը իր կազմաւորման։ Նկարագրի գիծեր Հոն ծնունը կ'առնեն՝ չատ յանախ արժիատիին երմօևիրաիսշերադե, ջրոմներու վարած կեանքեն, խօսքեն եւ ժպիտէն։ Չկայ ծնող որ չգուրդուրայ իր զաւակին վրայ եւ չյուսայ անոր ազնուութիւնը եւ մարդկութիւնը հետագային։ Ոչ որ բրիստոնեայ կը ծնի, սակայն մենբ կը րերուինը ջրիստոնեութեան, կրօնական մեր ապրումները կնքելու Ս. Հոգիի չընորհրով եւ Քրիստոսի անունով։ Ծնողներ գիտնալու են, որ Ցիսուս կը սպասէ իրենց զաւակներուն, անոնց անմեղ ու րարի Հոգիներուն ապրումը նկատելով նախապայման իրեն երթին ու երկնքի աևծաՂունբար ժսևջև իևբըն ժսևջը է, իիրակնօրեայ կամ ամենօրեայ դպրոցներու գործը ըլլալէ առաջ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍՑԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴՊՐՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Դպրոցը այն վայրն է, ուր անհրաժեչտ է որ կրօնական դաստիարակունիւնը ուդիղ եւ մտածուած ձեւով տրուի աչակերտին, որովհետեւ հոն է որ փոջրիկը հեարզհետէ իր ապրումներուն մասնակից պիտի դարձնէ իր միտջը եւ հաւատջը վերածէ գիտակից ապրումի:

Սակայն յստակ բաժանում մը անհրաժեչտ է կատարել ուսուցիչի եւ աչակերտի միջեւ, երբ կը խօսինջ դպրոցէն ներս կրօնական դաստիարակուժեան մասին։

Ուսուցիչը դաստիարակն է եւ իր ուսերուն կ՝իյնայ ծանրութիւնը աշխատանջին, լրջութեամբ, հաւատքով եւ արդիւնաւոր կերպերով դաստիարակելու, կերպաւորելու մատղաչ Հոգին փոքրիկին, ինչպէս նաեւ տրամարանական հիմերու վրայ ղնելու Հաւատքի արտայայտութիւնը հետզհետէ անող պատանիին։ Բը-Նականաբար դաստիարակ մր պիտի ունենայ մանկավարժական չնորՀքը յարմարագոյն ձեւերով մօտենալու համար փոքրիկին, անոր մէջ արթնցնելու սէրը իրեն նկատմամբ, որ առաջին քայլն է սէր արթնոցնելու նիւթին նկատմամբ եւս։ Սակայն ես կը թողում մանկավարժական գիտութեան եւ ուսուցման եղանակները եւ կը չեչտեմ երկրորդ կարողութիւնը, որ ուսուցչին քրիստոնէական եւ կրօնական գիտելիքներու բաւականաչափ ծանօթութիւնն է։ Կարելի չէ վստահիլ փոքրիկ մը անոր, որ ինք կը կասկածի իր ծանօ-(Ծարունակութիւն էջ 5)

SUNDAY SCHOOLS (Contd. from p. 2) the church services we are enabled to pre serve the Armenian language, both classical and modern.

The ordinary objection that the classical Grabar language is "unintelligible" is not as justifiable as it is thought to be. For example, our "Hayr-mer" is not less intelligible in Grabar than it actually is in the prosaic translation into modern Armenian—and which "modern" Armenian language? Or, is the "Aravod Louso" of Nercess Shnorhali less communicable in Grabar than it would be if translated?

4. Beyond merely problems of language, the greatest blessing in the preservation of the Armenian Liturgy lies in the fact, that through it we become the heirs of that spiritual and cultural wealth which has been accumulated by the creative works of many generations. By participating in those same ceremonies, by professing the same Creed, by singing the same Sharagans and songs, and by reciting the same prayers which have resounded for centuries under the protective vaults of the Church; by so doing we live in constant communion with the Spirit of our forefathers, in unison with all our Saints and Heroes of history. And therefore we feel more really and deeply in our hearts, that we are one and unseparable nation as a whole, with an unbroken continuation, with one eternal heritage and one ideal. And thus, we become more refortified and resolute to carry on our endeavor and struggle for survival and security, and our national mission to share with other nations that profound spiritual heritage.

Of course, all this call for reform and resolution is relevant mainly to the Armenian Diaspora. They are not intended for Present Armenia, which conducts its own educational system. In Sovetakan Hayastan, formal religious education is not programmed, although freedom of religious worship is respected.

D. Facing Practical Problems In The Sunday Schools Of America

However, in the Diaspora also we are confronted with serious problems in connection with our S. Schools. And our problems are of such magnitude, that regional efforts will not be enough to solve them. We would need to bring our combined resources and forces to bear upon these problems, and in a cooperative spirit find solutions generally applicable in all regions and communities.

1. One immediate problem is the need for expansion of the Religious Educational System, to make it sure that every church in every town has its organized S. School, and to secure largest possible attendance in them.

In Section A, above, we have noted that there are about 150 Sunday Schools in all the Diaspora, with some 14-15,000 students. This number represents only 2% of our population in the Diaspora, and 25% of children within school age. Still, these percentages differ when compared between Churches: the Armenian Apostolic figure falls lower to 18%, while the Evangelical rises to 35%. This means that, comparative to their population, the Evangelical Armenians have nearly twice the number of S. School attendance than the Apostolic Armenian Churches have.

This difference becomes more striking when we view the Armenians of America separately. In America, the Evangelical Armenians constitute only 5% of all the Armenian population in this country; but their S. School attendance is 40% of all the Armenian children in the S. Schools—although in terms of subject-matter the Evangelical system lacks the essentials taught in the Apostolic system.

This considerably low number of attendance in the Apostolic S. Schools can certainly be raised to a normal ratio. And this could be done primarily by the Armenian families and through the efforts of church authorities. Every Armenian family must make it a practicable rule, that their children attend the S. School of the parish, as well as every religious and educational leader should appeal to the parents for such attendance. Also clubs and social organizations should see to it that their activities do not interfere with the S. School time schedule

Moreover, child attendance in S. Schools would indirectly help to increase also adult attendance to church services, as parents would chose to come to church along with their children on Sundays. And thus a real cooperation would result between families and S. School system.

Furthermore, S. School attendance would secure two other benefits: Children in America would grow familiar with the church services, and eventually form the habit of church attendance in mature life; at the same time, by participating in the songs and prayers and liturgy in general, they would grasp the essentials of the Armenian language.

Thus, the S. School would serve in a sense as an entrance-porch to the vaster nave of the Church. That would also be the first step towards the realization of the wider plans, that is the establishment of permanent Armenian Elementary Schools in America.

2. The second challenging problem is *the revision of the S. School Curriculum* in America, to include more of the Armenian historical, cultural, social and artistic values.

I have rapidly looked into the curricular materials used in the local Sunday Schools. They certainly contain a vast variety of subject-matters taught, compiled in an orderly sequence for all the Grades, and presented in a pedagogical method. It is a great accomplishment. However, there seems to me that some improvement can be made both in the contents and the presentation of those materials. Three aspects of this curricular problem command attention—language, authorship and text.

In terms of language, there is one line of distinction to be drawn between the S. Schools in America and in other Armenian colonies: in the Sunday Schools of the Middle Eastern countries, all curricular materials are given in the Armenian language, as well as the teaching practices and the services. This is true of both the Apostolic and the Evangelical Armenian S. Schools. Whereas, in America the predominent language-media is English. Even the Armenian prayers and songs inserted here and there in the curriculum are transcribed in English letters.

As to the publications and their authorship, I have found out—though without surprise—that most of the materials are borrowed from the series of textbooks prepared for American S. School standards, such as LPP (Little People's Paperbacks), or CPH (Concordia Publishing House), or OCEC (Orthodox Christian Educational Commission), and others. Although in some cases Armenian Supplements to those materials are added by CRA (Council of Religious Education), but the overshadowing complex is basically of American style.

Considering the authorship of these textbooks and references, for example, out of the 73 names of authors I have counted in the Echmiadzine Diocesan group only 7 were Armenians, that is hardly 1 in 10. Though even that many is not found in the Armenian Evangelical textbooks series. While in the Cilician Prelacy group, almost invariably all textbooks are by Armenian authors.

There is another discomforting fact, that most of the subject-matters contained in the standardized textbooks have no relevance to the Armenian Church or tradition. The dominating current tends towards an attachment with and eventually merging into the American standardized systems:—in one Armenian Diocese case, through the intermediary of the Greek and Russian Orthodox religious education agency; while in the Armenian Evangelical case, through their affiliation with the American Protestant churches. Though in one Armenian Evangelical S. School recently a course in Armenian history and culture was introduced for the graduating class; but this trial did not last long. In the Cilician Prelacy group, the curricular materials are more markedly of Armenian character, and some prayers and songs are even printed in Armenian letters, as well as some words in the text — «Uniphi hpf», bpqbl, unopbl, Սուրբ Աստուած, խաչ, Եկեղեցի, Աւե-տարան, Ս․ Հոգի, մոմ, նուեր, խոստովանիլ, ծառայել», etc.—. It also uses most of the textbooks of Armenian authorship in the Echmiadzine Diocese, and in addition it has textbooks prepared and published by its own Religious Educational

The apparently inconsistent correlation between the different systems can be remedied only by a consorted effort of all Armenian Churches, Apostolic and Evangelical. A Mixed Commission of Armenian Religious Education in America should be constituted with the representatives of both Armenian prelacies and Evangelical Churches, in order to revise the whole system—to rise above regional practices and produce a more uniform curriculum and materials. Such a revised general program would include:

- —Selected Biblical stories and New Testament teachings,
- Armenian historical and cultural materials, with lives of Heroes & Saints,

-Prayers, songs and liturgy, with description of ceremonies & sacraments,

Explanation of Creed, Christian conduct and morals,

—Selected readings from Armenian literature and poetry,

—And all these, supplemented with various series of materials of arts: Series of posters and pictures of Armenian Cathedrals and Monasteries, Series of colored pictures of Saints and heroes Series of reproductions of colored Miniatures from Armenian Manuscripts, Series of paintings of memorable events in Armenian history, etc.

A group of Armenian Artists could be commissioned to collect or produce such series of artistic materials.

Above all, such a consorted action would result in a nation-wide benefit: in a sincere cooperation, the ideals of unity and ethnic identity so often theorized would be put into effective practice.

3. Another consuming concern is the Recruiting and Training of Teachers for the Sunday Schools.

In all our communities there certainly are groups of dedicated young teachers in the S. Schools. Without their devotion it would be impossible to carry on this important mission of the Church. As a nation we are greateful to these teachers. But the usual procedure of recruiting has been to admit former graduates of S. Schools as assistantteachers, gradually promoting them to higher responsibilities. This certainly secures a system of continuity; but at the same time it should be supplemented with renewed associates, admitted specially from the ranks of young men and women of collegiate and university standing. There could be no higher challenge to educated young people than to join hands with the leaders of the growing new generation. This appeal should catch the imagination especially of those who are taking educational, social and cultural training courses in the universities, to voluntarily devote some of their spare time and energy to this field of fruitful service

Such beneficial action could expand in another dimension also. Available young teachers could be sent out as S. School *visiting teachers* to smaller towns and suburbs where clusters of Armenian families live deprived of any educational program for their children.

4. Finally, we would have to face the *Problem of Financing* these programs of curricular revision and production of materials, and training of teachers.

Though crucial it may seem, this financing problem might be the easiest to settle. Because, already each church has an alloted yearly budget of its own for religious education; and that could be enlarged to meet demands for a growing program. Also some independent educational and cultural organization or fund might take interest in these wider programs and provide full financial support. Or an individual benefactor might surprise the Church authorities with an Endowment Fund for the pur-

5. But prior to all action, it seems to be a commanding step, that the existing different Councils of Religious Education should consent to organize and call to session a *General Convention of Armenian Churches on Religious Education*, to be able to discuss in an open but scientific mind and cooperative spirit the problems involved.

In the past, a divergence of interests and attitudes has been apparent. Suce decentralized educational system may have been encouraged by the excellent democratic ideals of freedom and self-sufficience in the American social system and educational philosophy. Each church may have been let to act as an independent unit more or less, or dependent on regional authorities.

That background of a mentality of independence may also explain why, since 1940, when the S. Schools system of the Catholicossate of Cilicia was introduced in the Armenian churches of America, the curriculum was mostly of a local initiative. And even after 1960, when an effort for uniformity has been attempted, the task of programming has been entrusted to casual agencies available, and consequently curricular materials have been compiled or adopted mostly from sources quite remote from Armenian traditions and practices.

Since then, diligent studies for improvement have been made separately by each church group, but still always separately.

It is ripe time, that a more effective system of cooperation and interdependence between different systems of religious education in America be worked out, to be able to coordinate the forces and create new possibilities for growth and unity.

«ፈԱՍԿ»

Պաչտօնական Ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

51րդ տարի՝
լոյս կը տեսնէ ամէն ամիս
—Կրօնական, բանասիրական եւ
հայագիտական նիւթեր
—Լուրեր Կաթողիկոսարանէն
—Լուրեր Հայ Եկեղեցւոյ Թեմերէն
—Միջ-եկեղեցական լուրեր

Տարեկան բաժնեգին 20 տոլար

բաժանորդագրուելու Համար դիմել

The Bookstore
Prelacy of the Armenian
Apostolic Church of America
138 E. 39th Street
New York, NY 10016

AN IDEAL GIFT

FOR ALL OCCASIONS....

Elizabeth Bauer's ARMENIA—PAST & PRESENT \$32

An interesting and beautiful addition to your library. Consider purchasing a copy for yourself, for a friend or for your local school or university library.

This book is a most effective tool to promote Armenian culture.

To place your order, please call or write to:

THE BOOKSTORE
Prelacy of the
Armenian Apostolic Church
138 E. 39th St., New York, NY 10016

Tel.: (212) 689-7810

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՄԱԼԽԱՍ

ԶԱՐԹՕՆՔ Ե∙ ՀԱՏՈՐ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ 1982 ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ՆԻՒ ԵՈՐՔ, ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Այս հատորը, որ կը բաղկանայ երկու մասերէ, Անահիտ Ոսկեան եւ Սգաւոր Առիւծ Գեւօն, թէեւ իր լըրումին չի հասցներ Մալխասի ծըրագիրը, բայց արդարութիւն կ՚ընէ իր վէպի կարգ մը հերոսներուն եւ մասամբ ալ գռհացում կուտայ իրընթերցողներուն, որոնք, յափըշտակութեամբ կարդալէ յետոյ Մալխասի երկերը, անհամբեր կը սպասեին հայ-վէպի վախճանին։

366 էՋ 15 ՏՈԼԱՐ ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՍ 1 ՏՈԼԱՐ

Here is a worthy common cause and a constructive basis for all sections of Armenian communities to cooperate and succeed

Here is a field where we can begin to work together!

All these may sound revolutionary and reformatory.

But no nation can survive and progress without a renewing spirit of reformative action. And the deepest and most far-reaching of all revolution and reformation is that which takes place in the realm of thought and spirit.

I congratulate you for your courage and devotion to this mission of reform and renewal in the Religious Educational System of the Church.

Even if the churches stand apart, the Sunday Schools can cooperate!

PUZANT YEGHIAYAN

*Թու*Թեան վրայ։ Առանց կրօնական ~~բա~~ւարար գիտելիքի, պարզ, հոգ չէ թե հաւատարիմ, կրօնական ղաստիարակ մը չի կրնար արդիւնաւոր դառնալ։ Նոյնիսկ վտանգաւոր կը դառնայ, երբ չի կրնար նաեւ պատասխանել փոքրիկին Հարցում– ներուն, որոնք ամէնքն ալ պէտք է պատասխան ունենան։ Թերեւս Հարկաւոր էր ըսել, թե ուսուցիչ մը հաւատք պէտք է ունենայ։ Ասիկա ես կը նկատեմ նախապայման եւ չեմ մանրամասներ։ Երբ մէկը չի հաւատար Աստուծոյ, անոր գործին, ծրագրին եւ աչխարհի մէջ իր կենդանու*թեա*ն եւ ներչնչումի, աւելորդ է եւ քանւրեց արև աշխատարճը ինօրաիան մաոտիարակութենէն ներս ։

Այս մտահոգութեամբ, ուսուցիչներ պէտք է ստանան անհրաժելտ ուսում եւ ուղղութիւն՝ կարենալ դարընելու Համար Հոգիները քրիստոնէական կաղապարով եւ Հարստացնելու Համար միտքերը Աւետարանի ճչմարտութիւններով։ Դժբախտաբար մենք չունինք յատուկ վարժարաններ ուսուցիչներ պատրաստող։ Միայն դպրեվանքներն են, որ առիթ կու տան երիտասարդներու (ոչ աղջիկներուն) բաւականաչափ ծանօթութիւններ Հաւաքելու կրօնական գիտելիքներու 24565:

Հոս անտեսելու չենք իզական սեռը, որ մեր ներկայ իրականութեան մէջ ամենէն աւելի օգտագործուող աղբիւրն է կրօնական դաստիարակութեան մէջ։ Ըսել չեմ ուզեր, թէ արական սեռը անտեսուելու է։ իրաւ դաստիարակութեամբ անոնք ալ ժողովուրդի մը Թիւին Համեմատութեամբ մասնակցութիւն պէտը է բերեն կրօնական կեանքին մէջ, սակայն միւս կողմէ իգական սեռին Համար եւս յատուկ լսարաններ կամ դասընթացջներ ապահովւելու են։

Իսկ ուրկէ° կը ստանանք մեր կրօնական դաստիարակները։ Անոնք մեծ մասամբ կիրակնօրեայ ղպրոցներու չրջանաւարտ– ներ են, որոնք Հաւատարիմ կերպով եւ իրենց կարողութեան սահմաններուն մէջ ստանձնած են կրօնական դաստիարակի դերը։ Թերեւս չինիչ եւ օգտակար **ք**այլ մը պիտի ըլլար Հաստատել ամառնային դասընթացը մը, պատրաստելու Համար ան-Հրաժեշտ ուսուցիչներ։ Սակայն ասիկա սկսելէ առաջ անհրաժելտ է պատրաստել զանոնը բաւարարող ծրագիր մը, այլապէս պատաՀականութեամբ անիմաստ է ճիգը եւ աչխատանքը։

Դպրոցէն ներս կայ նաեւ ռաստիարակւողը-աչակերտը։ Դպրոցին մէջ է, որ փոջրիկը տունէն բերած իր նկարագիրը կը սկսի Թէ՝ արտայայտել եւ Թէ՝ զօրացընել։ Դպրոցին մէջ է, որ փոքրիկը կը սկսի գիտութեան ամենէն պարզ ծանօթութիւններէն մինչեւ ամենէն դժուար ու խրթին նիւթերուն ծանօթանալ։ Այս սորվելիքներուն մէջ պէտք է տեղ գրաւէ Նաեւ կրօնական դաստիարակութիւնը։ Մանկավարժութեան եւ Հոգերանութեան մէջ ներկայիս կան զանազան տեսութիւններ, որոնք կը ձգտին փոքրիկը ազատ արասուլ իր ապագային ծրագրումներուն մէջ եւ «չխաթարել» միտքը իրեն անձանօթ նիւթերով։ Հոգերաններ նոյնիսկ կը թելադրեն ազատ ել**ք տալ փո**քրիկին խորունկ եւ անզսպելի մղումներուն, բընազդներուն եւ տենչանքներուն։

Մեր առաջին տպաւորութիւնը թերեւս պիտի ըլլայ Համակրական։ Իրաւունք պիտի տանք «ազատութեան», որպէսզի իր ընտրած ուղղութեամբ առաջնորդե փոջրիկը ղէպի իր աշխարհը, մարդկաբսազդանըն եւ հակումներէ խխանւած ապրումներու։ Սակայն անմիջապէս Հարց կը ծագի, թէ այդ «ազատութիւնը» անմեր_{ց,} ե ի,նրանէ ետևս**Ղա**իաը տմրիշ զգացումները եւ կամ մտային ցանկալի արժէջները։ Բարոյագիտութիւն եւ արժէք ձիշղ է, որ յարաբերական եւ վիձելի եզրեր են մեր կեանջին մէջ։ Սակայն այս եսլոնն ակած է միասւին նրկբևուներոր բւ *թաղա*ջակ*ըԹուԹեա*ն չափանիչով առ– նուազն։ Որովհետեւ փոթրիկը կոչուած է կազմելու Հետադայի ընկերութիւնը։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ կր**օնա**կան կոչումը մարդուն, կրօնական անգիտակից մղումը փոքրիկին, այն ատեն յստակ կը դառնայ, թե կրօնական դաստիարակութթիւնը ո՛չ միայն Հաւատաց– եալներ կը պատրաստէ, այլ ընկերու*թեա*ր դէչ օժատիաև բւ ճամաճաիև<u>ն</u>իչ տարրեր կը մեծցնէ։ Այլապէս, առանց մասախանակուները «անտասենիւրն» ինրա1 Ղոսի ջադետրբևու աստչրոնմեր մարդը, կը խրէ զինք զէլ սովորութիւններու եւ կենցաղի մէջ, ինչ որ կը խոր-

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐԸ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—«Իրաւ է որ մեր դպրոցներուն մէջ կրօնքի դասեր կան, այսինքն Հին եւ Նոր կտակարանի Պատմութիւն, Քրիստոնէական, բայց չկայ կրօնական դաստիարակութիւն։

Մարզանքի տեսակներ եւ դաշտեր, պատկերախաղի սրաններ, այլազան ակումբներ, այսօր ճամաշխարճային գրաւչութիւն ունին։ Եւ մեր ժողովուրդը, մա'նաւանդ երիտասարդութիւնը չի կրնար չտարուիլ այս հոսանքէն։ Իր իրաւունքն է ասիկա։ Բայց այս չէ կեանpին նպատակը։ Ասոնք նոյնիսկ այնքան չափազանցութեան կը տարուին որ կը խախտեն կեանքին բնականութիւնը իր իսկ մեջը։

. . . Կրօնական դաստիարակութիւնը պատմական իրաւունքն է հայ ժողովուրդին։

Սանակ-Մեսրոպի եւ Վռամշապուն թագաւորի կատարած մեծ գործին գնահատանքը շատ բան կը կորսնցնէ իր ներքին իմաստէն, եթէ զանց առնուի կրօնական դաստիարակութիւնը Հայ Եկեղեցւոյ, Հայ Տան եւ Հայ Դպրոցին մեջ»։

–«Եթէ կ'ուզէք որ այսօրուան պատանութիւնը վաղը չայլասերի, հոգ տարէք կրօնական դաստիարակութեան Կիրակնօրեայ Դպրոցներով»։

ԲԱԲԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

տակէ իր ապագան եւ կ'ապականէ ընկերութիւնը։ Խօսքիս առաջին տողերուն մէջ կ'ըսէի, թե կրոնքը ծնունդը չե փիլիսոփայական մաբի եւ տեսութիւններու։ Ճիչղ է, որ ծնունդ առնելէ ետք իմաստասիրութիւնը կը զբազի անով, սակայն կրօնական զգացումները մարդուն մէջ կան ծնունդի առաջին վայրկեանէն։ Այս պատճառով ան պէտք է զարգանալ, դաստիարակուի, որպէսզի կրօնական իր արտայայտութիւններուն մէջ բեղմնաւոր

ԱՀաւասիկ մեր աչխարՀը-եկեղեցի, տուն եւ ղպրոց։ ԵԹԷ այս երեթը կրնան միօրինակ ձեւով կրօնական ուսում եւ դաստիարակութիւն ջամբել փոջրիկին թէ տարէցին, այն ատեն այն աշխարհը ուր կ'ապրինք կը վերածենք ուրախ աշխարհի

Մինչեւ այս բաժինը չխօսեցայ միջոցներու, մեթիոտներու՝ եւ ղաստիարակութեան չրջադիծի մասին, որոնք խորքին մէջ առանձին նիւթեր են։ Սակայն կարելի չէ չյիչել այն միջոցը, առանց որուն կրօնական դաստիարակութիւնը կը պարպուի իր ամբողջութենէն։

Քրիստոնէական դաստիարակութեան առաջին եւ մեծագոյն միջոցը ԱՍՏՈՒԱ-ԾԱՇՈՒՆՁՆ է։ Ձենք կրնար եւ հիչդ չէ *վաստիարակել փո*քր*իկը առանց Աստուա*ծաչունչի էջերուն, խորքին եւ ոգիին։ Եթե կրօնական դաստիարակութիւն է մեր նպատակը, Քրիստոս ինք պէտք է կազմէ առանցքը եւ նպատակը տրուելիք դաստիարակութեան, ծանօթութիւններուն, ինք ղառնայ մեր կեանքին օրինակը։ ԵԹԷ մենք զօրաւոր ենք մեր այս տեսակի դաստիարակութեան մէջ, այն ատեն կրնանը Հասկնալ մեր Հայ Եկեղեցին, մեր Հայրապետները, սուրբերը, տօները, աւանղութիւններն ու Հոգեւոր սովորութիւնները։ Այս ատեն Հայ Եկեղեցին ինք այ *իր կարգին կը դառնայ* լրացուցիչ միջոցը թեան։

Մեր առջեւ ունինք լայնատարած աչխարհ մը հայ հոգիներու, որոնք պէտք *թեան* ։ Մեթեոտներ չեն պակսիր ։ Այլազան է տարուած աչխատանքը քնիստոնէական աչխարՀէն ներս։ Մեր տրամադրութեան տակ կրնանք ունենալ անՀաշիւ կարելիութիւններ՝ քրիսասնէական դաստիարակութիւնը ազդու միջոցներով տայու Համար։ Այնքան բազմազան են անոնք (գիրջեր, ֆիլմեր, լսողատեսողական միջոցներ, Հրատարակութիւններ, պաշտամունքի ձեւեր եւայլն), որ հայեցի ջրիստոնեական դաստիարակութեան պա*րազային մեր պարտականութիւնն է* զտել զանոնը, յարմարցնել մեր եկեղեցւոյ կեանջին, որպէսզի կարենանք անխաթար պահել մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի տոՀմիկ նկարագիրը։ Երբ սիրով կը կատարենք դբժի աևսւաջ այս տաևատիանունիւնը, ուսումնասիրելով, անոնց դառիը վիջաետրբլով բւ ոտիայը հաւտգոյն եւ արդիւնաւոր ձեւով կիրարկելով (Ծարունակութիւն էջ 7)

Մենք չենք կրնար անտեսել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ շուրջ լարուած ընտանի եւ oտար թակարդները. չենք կրնար թոյլ տալ որ հայ մատաղ սերունդը հակակրօն գաղափարներով դաստիարակուի, մենք չենք ներեր որ հայ երիտասարդութիւնը եղբայրատեաց զգացումներով դաստիարակուի։ Մենք յայտնի կերպով կը տեսնենք թէ ի՛նչպիսի ողբալի վիճակի մը մէջ ինկած է Աւետարանի լոյսէն, կրօնքի սրբարար շնորճքէն զրկուած նայ երիտասարդութիւնը։ Մենք կ'ուզենք որ մեր Մայրենի Եկեղեցւոյն զաւակները հարազատ զաւակները ըլլան իրենց Ընտանիքին, իրենց Ազգին եւ իրենց Եկեղեցյուն։ Ձենթ կրնար թոյլ տալ որ աս ու ան իր ուզած կերպով խաղայ մեր Եկեղեցւոյն անուան հետ եւ մեր երիտասարդութեան ճակատագրին հետ։ Վերջապէս չենք ուզեր որ անկրօն եւ տգէտ մեծնայ հայ ժողովուրդին երիտասարդ սերունդը։

ՍԱՀԱԿ Բ, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

—«Անհրաժեշտ չենք նկատեր շեշտել օրէ օր քիչ մը աւելի զգացուող կարեւորութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը կրօնքի ուսուցման, մեր նորահաս սերունդի ընդհանուր դաստիարակութեան եւ անոր բարոյական անձնաւորութեան կառուցումին տեսակէտէ։ Հայ նոր սերունդին մտածելու եւ ապրելու կերպը մեզ կը դնէ, յանախ, սահմոկեցուցիչ իրականութիւններու դիմաց, ու թէ՛ կրօնական, թէ՛ ազգային տեսակէտէ վտանգաւոր այդ վիճակներէն փրկուելու միակ միջոցը, նոյն այդ սերունդը հոգեպէս բարձրացնելու մէջ կը կայանայ. կերպով մը ընդունիլ տալու հոգիին առաւելութիւնը՝ նիւթին վրայ։ Ու այդ ըմբըոնումով, շինարար եւ գնահատելի աշխատանք կը տանին ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺ-ԺԱՐԱՆՆԵՐԸ, Ս. Աթոռիս վերին հովանաւորութիւնը եւ բաջալերութիւնը վայելող։ Կը փափաքինք որ մեն մի մշակ Կիրակնօրեայ Վարժարաններու ընդարձակ անդաստանին, գիտակից ըլլայ այս անհերքելի ճշմարտութեան եւ հպարտ՝ իրեն վստահուած նման աստուածահանոյ եւ բարձր պարտականութեան մը համար»։

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

–«Կը հաւատանբ, որ անցնող 35 տա*րիներու ընթացքին*, Կիրակնօրեայ Դպրոցները, Աւետարանի բարի սերմերը ցանեցին մեր ժողովուրդի երկսեր զաւակներուն սըրտերուն ու հոգիներուն մէջ, որոնք, տակաւ ծլեցան ու աճեցան եւ պտղաբեր դարձան անկասկած»։

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Հայց. Եկեղեցւոյ շուրջ խմբուած եւ անոր կեանքին ու առաքելութեան սերտիւ կապուած սերունդ մըն է այս սերունդը։ Քրիստոնէական գիտակցութեամբ, Աւետարանի ծանօթութեամբ օժտուած սերունդ մը՝ որ Հայց. Եկեղեցւոյ աւանդութեամբ կ'ապրի իր կեանքը՝ քրիստոնէական սկզբունքներու եւ հայ արժեքներու ծառայութեան մեջէն։ Հայց. Եկեղեցւոյ կրօնական-մշակութային դերին հաւասարապէս հաւատացող սերունդ է այս։ Անոր հոգին շաղախույած է հայ աղօթքին, շարականին, ծէսին ու պատմութեան տարրերով եւ իրեն հարազատ կը զգայ Հայց. Եկեղեցւոյ պաշտամունքը, բեմը, առաքելու-

Ոչ միայն հանգստեան օրերուն, տօնական առիթներուն երեւցող ու փայլող սերունդը, այլ եկեղեցւոյ ամենօրեայ կեանքն ու մտահոգութիւնները բաժնող «խոնարհ հերոս»ներու սերունդը, համեստ եւ յաճախ աննշմար պայմաններու տակ գործող երիտասարոներու փոբրիկ խումբը։ Կիրակնօրեայ Վարժարաններու դասարաններուն մէջ կը մտնեն, աղօթը, Աւետարան. շարական ու Հայ Եկեղեցւոլ պատմութիւն կ'ուսուցանեն, բակին մէջ աշակերտներուն համար խաղեր կը կազմակերպեն, կը մանկանան անոնց հետ, պտոյտներ կը կազմակերպեն անոնց համար, հանդէսներ կը սարքեն, մէկ խօսքով՝ կը դառնան անսքեմ եւ անվեղար ծառաները Գերագոյն ծառային՝ Քրիստոսի եւ Անոր ներկայութիւնը դարերու վրայ եւ Հայ ժողովուրդին մէջ ապրեցնող Հայց. Եկեղեցւոյն։

> ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս

Աստուածամայր, 1896 թ. գործ՝ Վ․ Սուրէնեացնի

MERRY CHRISTMAS the armenian prelacy

We are happy to introduce our 1983 Diary and Christmas Seals.

The work of art is a masterpiece of Vartkes Soureniantz [1896], an Armenian artist born in Akhaltzkha. It presently decorates the walls of the Etchmiadzin museum.

The theme of the "Mother Protector" was specially chosen to send our message of love throughout the world.

We pray for peace to prevail through the love of our hearts.

Diary and Seals will soon be in the mail so you can start your Christmas mailing early. For a special order of quantities, please contact the Prelacy office:

> 138 East 39th Street New York, N.Y. 10016

Tel.: (212) 689-7810

HELP WANTED...?

The Prelacy office will put you in conindividuals with the following background preparation: Teaching:

1. B.A.: Major-French, Minor-Political Science

M.A.: Language and International Trade M.A.: Spanish/Bilingual Education.

Teaching experiences: English Language Instruction; Armenian Studies Instructor:

Supervisory and organizational experience: Assistant Journalist; Administrative Assistant in sales and services; Resident Advisor in university housing offices.

Languages: Fluent in Armenian, English and Spanish. Good conversational ability and reading ability in French. Has also studied German. Ref. 101

2. B.A. in Elementary Education. Experience in Administrative positions, writing, translating, radio programming.

Languages: Armenian, English, French.

(Continued on page 7)

ARMENIAN NATIONAL EDUCATION COMMITTEE SCHOOLS

by Hourig Papazian-Sanagian

The perpetuation of Armenians as a distinct people is in jeopardy, generally in the diaspora, but more specifically in the United States. Loss of identity among the young, is the greatest danger threatening the continuity of the Armenian community, as we know it.

Throughout our history, in times of crisis, our leaders have wisely turned to education as their only available weapon and bastion of survival. Being aware of this, the educators and community leaders who make up the membership of the Armenian National Education Committee, fully realize that the education of the coming generation is the single most important factor in the cultural continuity of our people. The Armenian National Education Committee is keenly aware that Armenian education through Armenian schools is a critical pillar of cultural salvation; along with the Mother Church and the Armenian family.

The Armenian National Education Committee further acknowledges that the purpose of Armenian education in the diaspora, is to raise our young generation's Armenian identity to the level of consciousness. The normal and natural vehicle of implementing this goal is through the Armenian language. The ideal is to transmit the ancestral heritage through this "natural" medium, the mother tongue, in which one's forefathers passed the cultural message from one generation to the next. But faced with the challenges of the American reality, we are tempted to confuse the means with the end; because language, in the final analysis, is a means of communication, not an end in itself.

Armenian education, therefore, has a dual goal: on the one hand, teaching youngsters the beautiful Armenian language (where possible), and on the other, teaching them to value the cultural treasures of their forefathers.

A.N.E.C. is charged with fulfilling these twin goals; as it assists and supervises the Armenian one-day schools under the jurisdiction of the Eastern Prelacy of the Armenian Apostolic Church of North America and the Armenian Relief Society Regional Executive, in the United States and Canada. A.N.E.C. will spare no effort "to install an unquenchable Armenian spirit in each student, based on knowledge of the Armenian language and culture."

Take an Armenian youngster by the hand today and guide his feet toward the path to Armenian learning in an Armenian school close to you. Help the Armenian National Education Committee to instill that "unquenchable spirit" in enlightened Armenian generations yet to come.

Armenian National Education Committee Saturday/One day Schools:

CONNECTICUT

St. Stephen's School, 167 Tremont Street, New Britain, CT. 06051. Rev. Sahak Andekian (201) 229-8322.

FLORIDA

Armenian School of Longwood, Fla., 1151 Oriole Street, Longwood, FL 32750. Mrs. Varso Nakutis.

ILLINOIS

Daniel Varoujan School, 1701 No. Greenwood, Glenview, IL 60025. Mr. Siragan Kerkonian

Mesrobian School No. 1, 1732 Maple St., Granite City, IL 62040. Rev. Khoren Habeshian (618) 451-7884

Mesrobian School No. 2, 471 Woodsmill Road, St. Louis, MO 63141. Mailing address: Mesrobian School, 1732 Maple St., Granite City, IL 62040. Rev. Khoren Habeshian (618) 451-7884

St. Paul Sat/Sun School, c/o Mrs. Katherine K. Mekaelian, 921 Gage Lane, Lake Forest, IL 60045 (312) 234-4026

MARYLAND (WASHINGTON, D.C.) Hamasdegh Sat/Sun School, 4906 Flint Dr. Chevy Chase, MD 20016. Mr. Aram Balikjian (301) 229-8742

MASSACHUSETTS

St. Gregory Sat/Sun School, 4906 Flint Dr. 158 Main Street, No. Andover, MA 01845. Mr. Tom Vartabedian (617) 685-5038

St. Gregory School, 135 Goodwin Street, Indian Orchard, MA 01051. Rev. Antranig Baljian (413) 543-4763

St. Stephen's School, Cultural and Educational Center, 47 Nichols Ave., Watertown, MA 02172. Mrs. Agnes Ourfalian (617) 924-7562

St. Asdvadzadzin School, 211 Church St., Worcester, MA 01588. Rev. Gomidas Der Torossian (617) 234-3677

Holy Trinity School, 635 Grove Street, Worcester, MA 01605. Rev. Vasken Bekiarian (617) 752-0782

MICHIGAN

A.R.S. Zavarian School No. 1, 19310 Ford Road, Dearborn, MI 48128. Mrs. Verjine Baligian (313) 255-4141

A.R.S. Zavarian School No. 2, c/o Mrs. Hermine Manoogian, 5548 Edinborough Dr., W. Bloomfield, MI 48033 (313) 626-7384

NEW JERSE

Nareg School, 461 Bergen Blvd., Ridgefield, NJ 07657. Mrs. Rima Koeshgerian (201) 944-2188

Ararat Schools*, Armenian Cultural School Association, P.O. Box 185, Middletown, NJ 07748. Miss Zabel Ajemian (201) 536-8330 Mr. Gary Kulhanjian (Senior Div.) (201) 671-6853

NEW YORK

The A.N.E.C. Siamanto Academy, 138 E. 39 Street, New York, NY 10016 (212) 689-7231. Dr. Steve Checkosky. Mrs. Hourig Papazian-Sahagian

St. Illuminator's School, 69-23 47 Ave., Woodside, NY 11377. (212) 478-4073

St. Mesrob School of Rockland County, Armenian Educational Society of Rockland County, P.O. Box 118, Congers, NY 10920 Mrs. Nellie Minassian (914) 268-3173 Mr. Jacques Dostourian

St. Sarkis School, 42 Avenue and 213 St., Bayside, NY 11361. Mrs. Sirpuhi Mark (212) 229-6790

OKLAHOMA

Armenian School of Oklahoma City Armenian Cultural House of Oklahoma P.O. Box 60181, Mrs. Hasmik Amirian

PENNSYLVANIA

Haigazian School, 8701 Ridge Ave., Phila. PA 19128. Archpriest Arsen Hagopian (215) 482-3344

RHODE ISLAND

Mourad School, 402 Broadway, Providence RI 02909. Mrs. Maggie Nalbandian (401) 831-6399

WISCONSIN

A.R.S. Marzbed School, 4100 North Newman Road, Racine, WI 53406. Mrs. Sonia Buchaklian (414) 632-2033

Armenian School of Madison, c/o Mrs. Silva Khoshafian, 706 R. Eagle Heights Apts., Madison, WI 53705 (608) 231-3758

CANADA

BRITISH COLUMBIA

A.R.S. Araz School of British Columbia, 4324-48 B Street, Delta, British Columbia, Canada V4K 2R4, Mr. Vasken Movsesian (604) 946-8802

ONTARIO

Armenian Cultural Center of Hamilton, 69 Princess Street, Hamilton, Ont., Canada L8L 3K8. Mr. R. Jenabian (416) 549-5441

A.R.S. Armenian School of Cambridge, Ontario, Armenian Cultural Center of Cambridge, P.O. Box 423, Cambridge, Ont., Canada L7R 3Y3

A.R.S. Roubina Armenian School of Windsor, Ontario, Hai Getron, 702 Pierre, Windsor, Ont., Canada N98 AK5

QUEBEC

Sourp hagop Saturday School, 3401 Oliva-Asselin, Montreal, Que., Canada H4J IL5 Mr. Hagop Simonian DAY SCHOOLS, U.S.A.: *MICHIGAN*

A.R.S. Armenian Day School, 19300 Ford Road, Dearborn, MI 48128 (313) 336-8090

NEW JERSEY

The Armenian School of New Jersey*
817 River Rd., New Milford, NJ 07646
Mr. Krikor Pidejian (201) 967-5940
(Continued on page 7)

APPEAL FOR LEBANON RELIEF

Dearly beloved:

Over the past seven years we have witnessed with a heavy heart the tragic events which have overtaken the people of that beautiful land of the Cedars, Lebanon.

Though small in size, this God-given land of milk and honey manifested a spirit well-beyond its modest dimensions. It transformed itself into a safe haven for our dispersed people since those dark days of 1915.

It is pitiful that because of political developments unrelated to her own political position, Lebanon lost its tranquility. The tumultuous events of the recent Middle Eastern politics are an immediate reflection of the disrupted Lebanese existence. As Lebanon was being trampled underfoot, the great governments of the world observed without concern as the most enlightened people of the Arab world were sacrificed to the aggression of neighboring adversaries.

The tragic consequences; over 100,000 lives were lost, over a million people were forced into exile, while hundreds of villages were destroyed, and the Lebanese political and economic life was devastated. On June 6th, the Israeli army marched into Lebanon, and occupied one third of its territories. It proceeded to destroy the historical cities of Sidon and Tyre and their inhabitants. It cut off and surrounded West Beirut, justifying these acts as being military expedient in mopping out pockets of PLO terrorists. These acts are never justifiable; politics cannot explain the killing or maiming of the innocent, women, children or the aged. As First Executive Director of UNICEF, Maurice Pate says: "I have never been able to look into the eyes of a starving child and ask its politics."

In the face of this, the Lebanese government has been rendered powerless. It stands bitterly against a world which has decided that these events in Lebanon are offering an excellent opportunity to find a final solution of Middle Eastern problems, even though Lebanon may be destroyed.

However, inspite of all this, inspite of death and destruction, inspite of the spilling of innocent blood, and the suffering of the wounded, there is hope that, like the pheonix from out of the ashes, this land too shall rise again from out of its ashes and rubble, to become a land of brotherhood and mutual understanding with other nations, and become once more that jewel sparkling on the eastern shore of the Mediterranean where the Lebanese Christian and Moslem communities will live side by side in harmony.

Lebanon should belong to the Lebanese. And we, Armenians who have seen pain and death, who have lived under the threat of exile and fear of uncertainty, should feel and understand the plight of the Lebanese more than any other nation. The Lebanese Armenians have joined hands in their effort to save that 6,000 year old cultural history of Lebanon, the country which opened her arms to shelter the many civilized and persecuted people of the world. At the same time, the Lebanese Armenians know that their life in Lebanon allows them to live and

grow as diasporan Armenians and be able to secure the future posterity of the Armenian nation.

It is a shame, if realizing the history of our people's plight, our sufferings and our standing as the first Christian nation in the world, we do not extend a helping hand to our brothers and sisters in Lebanon.

It is our deepest desire that Lebanon will soon rise again to its feet, that the plight of the Palestinian people will be resolved peacefully, and that all parties will respect the internationally recognized boundaries and sovereignity of Lebanon. All parties should help the strengthening of the central government and the national army with the departure of all foreign forces and with the implementation of the economic structure.

A special day of prayer for peace in the Middle East was observed on August 15 in all churches in our Prelacy jurisdiction.

A special plate collection was made during this memorial celebration. All collections will go towards the Lebanon Relief Fund

Remember, as State Secretary Schultz recently said: "We cannot accept the loss of life brought home to us every day on our television screens." Thus, we are reminded everyday as we view our television screens, that Lebanon needs our help. The challenge is greater for us as Armenians, since our brothers and sisters, our culture is in the midst of this turmoil. Their loss will be ours. We must help now!

Prayerfully,

BISHOP MESROB ASHJIAN PRELATE

Donations for Lebanon Relief can be made through the Prelacy or through any one of the following organizations:

- Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America
   138 E. 39th St., New York, NY 10016
- 2. Armenian Relief Society Inc. 212 Stuart St., Boston, Mass. 02116.
- Catholic Relief Services 1011 First Ave., New York, NY 10022
- Church World Service/CROP
   Shaker Rd., E. Longmeadow,
   E. Longmeadow, MA 01028
- International Red Cross
   Harvard St., Worcester, MA 01609
- United Nations Children's Fund UNICEF/LEBANON RELIEF 331 E. 38 St., New York, NY 10016
- 7. Oxfam America 115 Broadway Boston, MA 02116

STATEMENT

In the past few years, certain groups and individuals have committed violent acts in the name of Armenian National Liberation. These acts have been a matter of grave concern to the Armenian Church, for they are contrary to the Christian principles of the Church. Such wanton acts resulting in death and destruction by any group or individual in the name of any cause are to be condemned by the Armenian Church. As a Christian spiritual leader, the Church cannot do otherwise.

Throughout the seventeen centuries of its existence, the Armenian Church, true to the principles of Christianity, has always counseled peace and justice for all manking

seled peace and justice for all mankind. It has fostered God's Commandments and Christ's teachings in the life of its people. As a national as well as a religious institution, the Armenian Church has been in the forefront in the defense of its nation. Whenever the Armenian nation suffered any tragedy through the vicissitudes of history, the Church never forgot its Christian principles, meeting each problem with forbearance. The continual assaults upon the Armenian people within its own homeland by a succession of invading forces were met with resolute spirit and faith, but also with the force of arms when necessary for selfdefense. The burgeoning onslaughts on the Armenian people culminated in the massacre of half the nation during the first world war. Beyond the loss of such a great number of its sons and daughters, the nation lost all of its possessions, and most lamentably, a permanent homeland. The Turkish government that put the Armenian people to the sword has never recompensed its victims, let alone acknowledged the heinous act. For more than two generations, the Armenian people have been traumatized of their plight. Peaceful attempts to redress their grievances have been met by ambivalence or outright rejection.

The Armenian Church and Armenian lay organizations have met with little success in calling attention to their pleas for justice.

The Church understands full well the frustration of the people in the face of such tribulations and continuing injustice. At the same time, it cannot condone a blind violence even with justice as the avowed goal. Such a course flouts the ideals of Christianity, harms the innocent, and in the end is unproductive. Violating the Sixth Commandment, as with any other commandment, is relatively easy, as it is pointless. There is no reward in such a course. The challenge for the Armenians is to do something positive and lasting for the Armenian nation. How much better if the sons and daughters of the Church were to use their God-given creativity and imagination to develop a means that would truly lead to justice for the Armenian people.

There is also a concomitant challenge for the rest of the world, which is to provide a legal and peaceful means for all stateless people with legitimate grievances to present their case and receive satisfaction without having to resort to violence and terrorism.

BISHOP MESROB ASHJIAN 1982 PRELATE

August 10, 1982

"WHAT DO PARENTS EXPECT OF SUNDAY SCHOOLS"

Christian education is primarily the responsibility of parents within the family structure. The child acquires his christian values through identification with his parents. The attitudes parents have towards Church, Sunday School, prayer and family devotion, determine the child's outlook on all matters concerning our Christian faith. Children spend one hour each week at Sunday School, whereas parents are with them all or most of the hours during the week. Therefore, it is in the home that Christian values are transmitted to the child through the living example of the parents. Sunday Schools only reinforce what children have acquired in the family atmosphere. If parents are truly convinced of the mission of Sunday Schools they ought to show this conviction through an active interest in Sunday Schools. At times they ought to volunteer to teach or help organize activities for the children, thus through active participation demonstrate to their children that they value Sunday Schools to a high degree. Consequently, children sense their parents' real and genuine concern and they also get involved wholeheartedly. But if parents don't feel responsible enough to take their children to Sunday School, through indifference, negligence or sheer laziness, children sense this very quickly. When they see that their father drops them at Sunday School and goes to chat with a friend somewhere else, instead of going to church and participating in the Mass, children realize that the activity is simply done mechanically, as duty, and lacks spirit. Therefore, whenever the circumstances

change, children are ready to quit Sunday School for good. This becomes a heartbreaking loss for their parents and for the church community.

In some cases it is the children in Sunday School that minister the faith to their parents. Oftentimes parents do not react to other influences in their community but most of the time they react positively to the message of christian values brought home to them by their children from Sunday School. If they are not keen on praying in the family, children invite them to pray as they have learned in Sunday School. They innocently retell the Christian stories they have heard from their teacher to their parents, thus filling the family with new blessings of a christian message. Sometimes children even admonish parents for things they do or say which are not approved by Sunday School values. Children minister to their parents in a very unique

Parents would like to cooperate with Sunday School teachers who model christian values through their relationship with the children. Abstract concepts of honesty, truth, love of God and fellow men, need to be clarified through the living example of the teachers. The loving and caring attitude of the teachers for the children, their genuine concern for their welfare, their interest in the family as well as the child, are factors that make children wait for the following Sunday to see their teachers again.

Parents expect Sunday Schools to make the Bible Stories and Armenian Church history, relevant to the child's daily experiences. Biblical characters and Saints of the Armenian Church should have a point of identification with the children living in the present society. If that relevance is not made clear to them it won't have an impact on their present life.

Parents expect Sunday Schools to bring the children closer to the church. They ought to be the future members and leaders of the church, if they haven't learned to love their church early in their lives, they won't trouble themselves later on to serve the church wholeheartedly. In order to bring them closer to the church, they ought to attend Mass as a group, every Sunday. They need to acquire the knowledge of the Mass and the liturgy of the Armenian church and learn to sing the Sharagans. Music has a great appeal to children and when they participate in the Mass they'll enjoy it and appreciate if more fully.

Children in Sunday School ought to learn to take on responsibilities gradually, be trained as the future youth leaders, board members, delegates, board of trustee members, Sunday School teachers. Initiative should be encouraged in pupils, and in their small ways they should learn to contribute towards the welfare of their Sunday School. Leaders are not born, they are prepared. Unless they have a chance to bring out their potential, they will remain passive in the church life in the future, as adults. Due to the conducive atmosphere for learning and growth in Sunday Schools, in which the church bond is made clear to the children, the church community will reap a harvest of devoted members who actively participate

in the life of our church. They'll become the future parish priests, deacons and choir leaders or members of the church.

Christian fellowship is sought by parents when they take their children to Sunday School. Children need to share their exciting new adventures in christian living with their friends and teachers. Getting together with their peer groups who share the same values is very reassuring for children and teenagers. Sometimes lasting friendships are established in Sunday Schools which become enriching experiences for them. They can do constructive things together, have special group projects, have contacts with children of other Sunday Schools and have opportunities for sharing their knowledge and experiences with Armenian children in other cities and states.

This leads to the final point I would like to make. Sunday Schools should employ up-to-date teaching methods with as much pupil participation and involvement as possible. Teachers should make use of dialogues, discussions, and projects in order to secure maximum participation. Audio-visual aids in the form of slides, filmstrips, video tapes and audio materials will create a great deal of interest for the subject matter taught in Sunday Schools and make learning a most exciting adventure. So that children wait anxiously for Sundays to come when they will have the week's most rewarding and fulfilling experience. The Sunday School.

AZADOUHI KALAYDJIAN (Simonian)
From the faculty of the
Beirut University College

HELP WANTED (Continued from page 5)

3. 37 years experience in elementary level teaching.

Languages: Armenian, French, Russian, Persian. Ref. 102

Bookkeeping

3 years experience. Knowledge of computers—BASIC. Languages spoken: Armenian, Spanish.

Ref. 103 Journalism

B.A. in Journalism and minor in Business. B.A. Major in Journalism and minor in Business.

Experience in advertising, writing, public relations, and Administrative/Managerial work.

Language: English.

Ref. 104

Please address all inquiries to Sona Hamalian, Administrative Assistant to the Prelate. 138 E. 39th Street, New York, N.Y. 10016.

ARMENIAN NATIONAL EDUCATION SCHOOLS (Continued from page 6) NEW YORK

St. Illuminator's Armenian Day School, 69-23 47 Avenue, Woodside, NY 11377. (212) 478-4073

CANADA

ONTARIO

A.R.S. Babayan Kindergarten and Day School, 45 Hallcrown Place, Willowdale. Ont., Canada M2J 4Y4. Mr. Markar Sharabkhanian (416) 491-2675

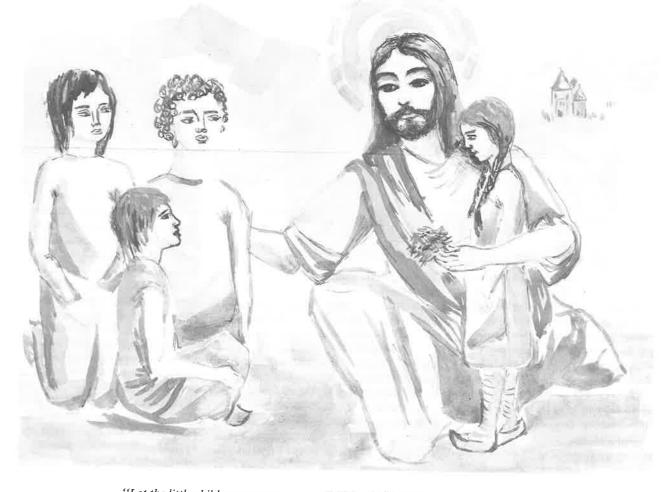
QUEBEC
Sourp Hagop Armenian Day School
A.R.S. Kindergarten & Elementary School
2005 Victor Dore, Montreal, Quebec,
Canada H3M 1S4. Mrs. Aghavni Eloian
(514) 332-1373

*Not under A.N.E.C. jurisdiction

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ... (Շար. էջ 5-էն)

մեր դպրոցներէն ներս գտնուող փոքրիկներուն վրայ, ինչպէս նաեւ դպրոցներէն
դուրս եղող հայորդիներու, այն ատեն
ներկայ դարու Քրիստոսի առաջեալները
կը դառնանք եւ այն ատեն մեր վարձքը
երկնքի մէջ կը գտնենք։ ԴաստիարակուԹիւնը միայն ասպարէզ չէ, այլ սուրբ
դործ է, ուր մեր ժողովուրդը կ'ազնուանայ, կը դառնայ Աստուծոյ որդի եւ ուր
Քրիստոս իր աստուածութիւնը կ'իջեցնէ
մեր սրտերուն, ունենալու համար մա-

0ՇԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ 20ԼՈՑԵԱՆ Կաթողիկոսական Փոխանորդ Արաբական Ծոցի Երկիրներու։

"Let the little children come to me, and do not hinder them, for the kingdom of God belongs to such as these." (Mark 10:14).

Drawing by Harutune Tiriakian

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի եւ Գանատայի Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ, եւ Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ, եւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր՝ Գերչ․ Տ․ Մեսրոպ Եպս․ Աչձեանի փափաքով եւ ձիգերով կազմակերպուած՝ դէպի Մայր Հայրենիք երիտասարդական խմբակի ուղեւորութիւնը իր աւարտին հասաւ Երկուչաբթի, 23 Օգոստոսի կէսօրէ ետք, երբ յոգնաբեկ ու յուղումնահար, բայց խանդավառ եւ երջանիկ ուղեւորները վերադարձան իրենց տուները։

14 երիտասարդ-երիտասարդուհիներէ բաղկացած ուսանողական խումբը, որ 29 Ցուլիսին, Հոգւ. Տ. Խաժակ Վրդ. Յակոբեանի գլխաւորութեամբ, մեկնած էր Մայր Հայրենիք, աւելի մօտէն ծանօ-

թարանու բւ Համանմաւթնաւ Հադան արան անցեալի փառջէն փոխանցուած ժառանգութեան գանձերուն եւ ներկայի իրագործումներուն, աւելի քան երեք չա– րաթներ եղաւ Հայրենիքին հետ, եղաւ իր աևդաարբևուր աՂրճար դօաին, դիազուհւած, իր ոտքերուն ներքեւ զգալով Հողը Հայրենիքին․ իր երակներուն մէջ արիւնը այլ թափով վազեց, երբ կանգնեցաւ իր պապերու կոթողական եւ ներբերանգ ժառանգութեանը դիմաց, եւ իր սիրտը տրոփեց Հայրենիջի սրտին հետ Երեւանեան եռուգեռին կամ Հրազդանի մարգադաչտը Թնդացնող յաղԹանակի ուրախութեան պոռթկումներուն մէջ, ու Հոգին նոր լիութիւն մր ստացաւ ի տես Հայ Եկեղեցւոյ անցեալի փառահեղ մեծու-

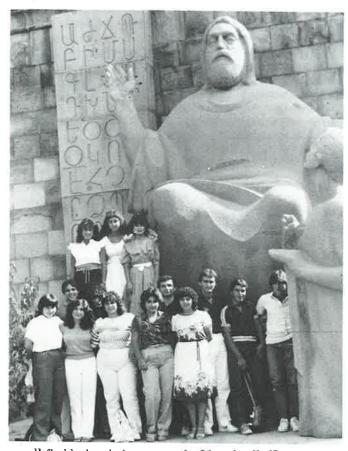
թեան եւ այժմեան հերոսական ձիգին։

խումբը իր կեցութեան շրջանին այցելեց Ծիծեռնակաբերդի եւ Սարդարապատի յուշարձանային համալիբները, Մատենադարանը, Հայաստանի պատմութեան, ազգագրական եւ ժողովրդական ոտեղծագործունեան նանգարանները, Պետական Ժամանակակից եւ Մանկական արուեստից պատկերասրաՀները, Ժողովրրդային Տնտեսութեան իրագործումներու հանդիսավայրը, ՑաղԹանակի Այգին, Մ. Սարեանի տուն-Թանգարանը եւ Բիւրականի ասողադիտարանը, Էջմիածնի, Հոիփսիմել, Ջուարթնոցի, Գեղարդի, Սաղմոսավանջի, ՑովՀաննավանջի, Կարմրաւորի, Մարինէի, Խոր Վիրապի, Ամբերդի եւ Օշականի տաճարները,

On July 29, 1982, 31 students from Prelacy sponsored Sunday, and Armenian Saturday and Day Schools flew to Armenia to spend three weeks in the summer residence of His Holiness Vazken I, Catholicos of All Armenians, and in the Girovagan Artek Jampar. Escorting the group was Very Rev. Khajag Hagopian, Special Assistant to His Grace, Bishop Mesroh Ashjian, Prelate.

His Grace, Bishop Ashjian made a special effort to be at the airport to personally bid farewell to each member of the group. He addressed the group saying that they were not individual travellers but special ambassadors, thus, they had to act such that they would be worthy of this privilege granted to them and come back with the determination to remain faithful to their faith, nation and country.

Ամերիկահայ երիտասարդական խումբը Ս․ Մեսրոպի հովանիին ներքեւ Մատենադարանի մուտքին

Գառնիի ՀեԹանոսական կոթողն ու Կիրո– վականի պիոներական ճամբարը։

Խումբը կարելիութիւնը ունեցաւ երկօրեայ ուղեւորութեամբ մը այցելել Գոչավանք, Հաղարծին, Դիլիջան՝ անցնելո՛վ՝ Հայաստանի հիւսիսային չրջաններէն, գիչերել Իջեւանի մէջ Մակարավանքի հովանիին ներքեւ եւ ապա անցնիլ վայելելու համար Հաղբատի եւ Սանահինի հրաչալիքները։

Մեծ Հաճոյք էր խումբին Համար Հետեւիլ Տոքը. Անդրանիկ Ճաղարեանի,
արուեստագէտ Գրիգոր Խանջեանի,
արուեստաբաններ Մանիա Ղազարեանի,
Շահէն Խաչատուրեանի, Փրոֆ. Բաբգէն
Չուքազեանի եւ այլ մասնագէտներու
յատկապէս կազմակերպուած դասախօսութեանց եւ մեկնաբանութեանց:

Խումբին համար ստեղծուեցան հանգրստեան եւ հաճոյքի եւ վայելքի պահեր՝ Սեւանի ափին, Երիտասարդական պալատին, Դուին հիւրանոցի եւ քիչ մը ամէն տեղ Հայաստանի Օգոստոսեան կանաչաւէտ եւ պտղառատ բնուժեան ծոցին մէջ։

Եւ եթե այս բոլորը կարելիութիւն դարձան եւ աւելին, եթե խումբը վայելեց
ամենեն հանգստաւետ պայմաններն ու
անհրաժեչտութեանց կարելի բարիջները, այդ բոլորին համար առաջին հերթին
եւ անհունօրեն չնորհակալ պետք է ըլլանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, իր արժանընտիր Գահակալին՝
Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոսին, եւ ընհանրապես Ս. Էջմիածնի Միաբանութեան, որոնք ոչինչ
իննայեցին խումբին Հայաստան կեցութիւնը դարձնելու համար հոգեկան իսկական վայելք մը։

Շնորհակալունիւն նաեւ այն բոլոր մասնագէտներուն, արուեստագէտներուն, որոնք ընդառաջերուն եւ սիրողներուն , որոնք ընդառաջելով եղած դիմումներուն կամ ինքնակահորեն, իրենց դասախօսունիւններով կամ մեկնաբանունիւններով օգտակար հանդիսացան մեր երիտասարդներու հոգեկան եւ մտաւոր հարստացումին:

Ի վերջոյ չնորհակալութիւն պէտք է յայտնել նաեւ Սփիւռքահայութեան հետ Մչակութային Կապի Կոմիտէութեան, որ սիրայօժար կերպով կազմակերպեց եւ դասաւորեց այս բոլորը, հաստատելով անհրաժեչտ կապերը, մատակարարելով անհրաժեչտ անձերը եւ ծրագրելով ուղե-գըծերը։

Խումբի անդամները, նախ քան իրենց վերադարձը, պատեհութիւնը եւ ուրախութիւնը ունեցան հիւրերը ըլլալու
Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային
Կապի Կոմիտէութեան Նախագահ՝ Պր.
Վարդգէս Համազասպեանին՝ Կոմիտէութեան դահլիճին մէջ, եւ Ամենայն Հայոց
Վեհափառ Հայրապետին՝ իր ընդունելութեանց սենեակին մէջ։ Երկու հանդիպումներն ալ անցան սիրալիր խօսակցութեանց եւ ուրախութեան միննոլորտի մը
մէջ։

Խումբը բաժնուեցաւ Հայաստանէն անջնջելի դրոչմովը Հայրենիջին, պաչտամունջովը՝ անոր անխորտակելի Սըրբուժեանց, Օրհնուժիւններովը՝ Վեհափառ Հայրապետին եւ անպարփակելի իղձովը՝ Վերադարձի․․․։

> ጉԻՒԱՆ ԱԶԳԱՑԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՍԻՐԵԼԻ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՍ

ՍՕՆԱ Ն. ԹՆԿԸՐԵԱՆ

—Տխուր էր պատմուԹիւնդ․ ․ ․ , ըսիր ինծի , ու մտացիր՝ նայեցար Հեռուն , գացիր անցեալը դէպի ։

Իրաւունք ունիս։ Տխուր էր «Կաղանդի պատմութիւն»ս։ Տխուր՝ նաեւ իրական։

Գիտես արդէն, չէ°. չատոնց կը ձանչ-Նայինք զիրար. երբ բան մը տպաւորէ զիս, ուշ կամ կանուխ, օր մը անպայման պիտի արտայայտուիմ, ԹուղԹին պիտի փոխանցեմ զայն։

Թէեւ, անկեղծ ըլլալու համար, Նոր Տարւայ բացառիկի մը չէր որ կ՚ուզէի ընել այդ։ Ձէի րրեր արդէն այսքան ատենէ ի վեր։ Եւ սակայն Հեռու ծննդավայրէս, հոս՝ ձեր մօտ, համեստ միջավայրերու մտերմութենէն ետք ձոխ ու յառաջաղէմ երկրի մը դիւրութիւններովը չրջապատւած, ես չկրցի չյիչել, չապրի՛լ, տրտում անցեալը, ուր մարդիկ կ՚աչխատին չարա– չար, չերտ մը Հացին քով պնակ մը ոսպ, թերեւս նոյնիսկ քանի մը ձիթապտուղ դնելու յոյսով։ Ու դեռ կ'երազեն, այո, կ'երազե՛ն դպրոց ղրկել զաւակները, մա'րդ ղախձընել զանոնը, իրենց անկարելի միջոցներովն իսկ, փորձելով տալ այն բոլորը՝ զոր չեն ունեցեր՝ չե՛ն տե– սեր ու վայլեցուցեր իրենք, բայց որոնց կարօտով տառապած՝ հիմա ուզեր են տալ անոնց, գերմարդկային ձիգերով, լոիկ համբերութեամբ մը, չարքա՛չօրէն, *հերո'սաբար* . . . ։

կը յիչե՞ս արդեօք, Հակառակ որ եր
կը յիչե՞ս արդեօք, Հակառակ որ եր
կար տարիներու բաժանումէ մը վերջ կը

հանդիպինք իրարու մեծ ու գեղեցիկ այս

կութիւններ կային արուարձանի փոքր

այն թաղերուն մէջ, ուր ոմանք ծովէն կը

քաշէին կը Հանէին իրենց ապրուստը,

ջուրի անհուն՝ դաւաձա՛ն այդ տարա
ծութենչն, որ երբեք չի խնայեր մարդ
կային կեանքի, ոմանք գործարաններու

մեջենաներուն կամ Հալոցներու առջեւ,

յոգնութենչ, հեղձուցիչ տաքէ հեւաս
պառ, եւ ուրիչներ արտերը, ամառ թէ

ձմեռ, արեւուն տակ, նոյնիսկ ձիւնին

վրայ, աչխատանջէ կջած՝ կորացած։

Չկայի՞ն ունեւորներ, չկայի՞ն իրենց ապագան պատրաստ ու զաւակները դիւրութեամբ վարժարան ղրկող անձեր․ օ՛Հ, անչո′ւչտ։ Բարեբա′խտաբար։ Սակայն Հակառակ ասոր, զանգուածը մայրերու զոր տեսայ չատ երիտասարդ տարիջիս, այն մայրերը՝ որոնց մատները կոչկոռ էին կապած հողի գործէն կամ ճաթոտած՝ լուացքի դաչտերուն առջեւ, եւ որոնք, ամէն վերաբացման, կուգային իրենց զաւակները դպրոց արձանագրելու արցունքին Հետ յոյսն ալ իրենց աչքերուն, կը խոստովանիմ թե, այո՛, ես չկրցի մոռնալ այդ մայրերը։ Հազիւ քառասուն ատերքարիր, վահոսւրբը աւբնի եսհե տուող կիներ գիտեմ, Հովիւ դարձած, որոնց զաւակները բժիչկ ըլլալով վկայւեցան, եւ մեր տուները ծառայութիւն ևրով դայևբև, սևսր<mark>ն ա</mark>վաճև եաևզևա– գոյն ուսումի տիտղոսներ ստացան։ Բայց թե որքա՛ն երջանիկ եղան այդ ծնողները ապագային, կամ Թէ ինչքա՛ն երջանիկ ըրին տղաք զանոնք, այդ չեմ զիտեր։ Գիտեմ միայն տառապանքը՝ ոնու բրկանիուբգար տանձ ու դիադիա մարդիկ, իրենց ծոցէն Հասած դեռատի, սիրելի այդ էակներուն Համար ։

Մենսք բարերարներ չունինք հոն հաղւադէպ պարագայ է նման երեւոյն մը։
Իսկ արտասահմանէն եղած օգնունիւնը
քանի՝ հոգիի կը բաւէ նկատի առնելով
մանաւանդ նէ բախտը «պոկել» կրցողինն
է յաճախ։ Ի՛նչ ունեւորներ կը յաջողին
օգտուիլ, ու ի՛նչ կարօտ ուսանողներ կը
գրկուին գլխահակ։ Որջա՛ն չջաւորներ
կը մնան «անտէր-անտիրական»։ Ասիկա
նոր օրէնք մը չէ աշխարհի վրայ . . . :

Եւ յետոյ, մեծե՞րն էին միայն այդջան աղնիւ։ Ձեմ կարծեր։ Տակաւին չեմ մոռցած ոսկեղոյն խոպոպներով ու փայլուն՝ կապոյտ աչուկներով՝ երախան, ծովեզերեայ հեռաւոր վարժարանէ մը, որ խեղդուած ձկնորսի մը յուղարկաւորուխետն մասնակցեր էր իբր «ձայնաւոր» ու ստացած ջսանըհինդ ղրուչի վարձատրու-Թիւնը ուսուցչուհիին էր՝ յանձներ աղջատ ընկերոջ մը հաչւոյն, դասարանի կոտրած մէկ ապակիի նորոդութեան առի-Թով։ Ուսուցչուհին, ազնիւ սակայն խիստ աղջիկ մը ակամայ, դրամ հաւաջեր էր աչակերտներէն եւ սպառնացեր էր վարեր։

Ձմեռնային անտանելի չրջանի մըն էր այդ։

Անիծեա՛լ Թչուառութիւն։

Ձեմ մոռնար նաեւ Ժանօն, իմ պաչտօնավարած դպրոցէս, հագիւ ինը տարու կսեղձ այն տղեկը, որ՝ երբ համաչխարհային երկրորդ պատերազմին այնքան սուղ, մանաւանդ Թանկարժէջ էր մեզի տրուած հացի բաժինը, լման նկանակ մըն էր բերեր գոգնոցին տակ պահած, իր մանկական նայուածքին բովանդակ քաղցորունեամբը խնդրելով ամօնիած՝ չըչունչով մը գրենժէ՝ որպէսզի պէտք ունեցող աչակերտներու բաժնէի։

Որջա՛ն դէպջեր, սրտառուչ ցաւեր այսպէս եկեր տեղաւորուեր են Հոգիիս խորը, այսօր մէկիկ մէկիկ երեւան գալու

Համար վերստին։

Իսկ Պայծա°ռը. . . : Անիկա ինծի յիչեցուցեր է, միչտ ալ, Անտէրսընի «Լուցկի ծախող փոքրիկ աղջիկը», որ կը մեռներ սառած, Ծնունդի դիչերով, փողոցի
մը անկիւնը, ժպտուն, երջանիկ, լուցկիի
մը լոյսին մէջ փնտուելով ջերմուժիւնը՝
պնակ մը տաքուկ կերակուրի հետ, ու
յաւիտենապէս միանալով եպած իր
մոտ՝ արքայուժիւն տանելու զինք. . . :

Պայծառը մեռաւ վարժարան արձանագրրուելէ կարձ միջոց մը ետք, մեծ մօրմէն աւելի կանուխ, Հեքիաժի երազը աչքերուն, լռիկ, երկչոտ, իր մարմինը կորսուած հինկեկ զգեստի մը ծալքերուն մէջ ու Թաժիկները, յարգալիր, փակցուցած կողերուն. . . :

Անօթութի ունն էր որ սպառեց զինջը, թե՝ պակասը դեղին։ Ո՜վ դիտէ։

թէ պակասը դեղին։ Ո՛վ դիտէ։ Այս մասը չդրեցի ես։ Ձէի՛ կրցած

Իսկ դուն, սիրելի բարեկամուհիս, մտացիր նայեր էիր հեռուն եւ փոխադրըւէր էիր անցեալը՝ զոր ատենօք ճանչցեր՝
ապրե՛ր էինք միասին։ Ապրեր, իբր տեսչուհի կամ ուսուցչուհի այլ իրր ականատես վկայ մանաւանդ, համեստ Թաղային
վարժարաններու երդիկին տակ, մեր
սիրտերը յաճախ անպատմելի ցաւերով
ճնչուած։

Կրնայի՞ր մոռնալ այս բոլորը։ Կրցի՞ր մոռնալ արդեօջ։

Ձե՛մ կարծեր․ ․ ։

Իրաւունք ունիս։ Տխուր էր պատմութիւնս։ Մինչ ես չէի ուզեր տխրութեան երգիչը ըլլալ։ Բայց տեսա՞ր Թէ աւելի տխուր էր իրականութիւնը՝ քան ինչ որ պատմեր էի․․․։

Ու այս դէպքը՝ շատերէն մէ՝կն էր միայն․․․։ 1 Փետր․1982

Ֆօրէսթ-Հիլզ, Ն․Ե․

Վրիպակ - 1982 Յունուարի Կաղանդի թիւին մէջ, տիկ · Սօնա Ն · Թնկըրհանի «Կաղանդի Պատմութիւն» գրութհան առաջին սիւնակի 45րդ տողը կարդալ այսպես «Առտու մը գացհր հեռացհր էր ծրար մը ձեռքը, մանուկը համբուրհլէ հտք, ու չէր դարձհր ալ։ Ինք կ'աշխատեր · · »։ Նահւ հրկրորդ սիւնակի (4րդ էջ) 42րդ տողը կարդալ այսպես · « · · · փոքր՝ բայց սրտով մեծ ժողովուրդի մը մանուկները կուգային ուսանելու, իրհնց ընտանեկան, յանախ ցեղային վիշտը շալկած · · »։

The publication of this issue was made possible through the generosity of a special lady who believes in this very powerful way of reaching our children.

May we, through her good example, gain the energy and rededication to the task before us. The task ahead is great, but so also determination to achieve a more secure future for our children.